

: ZA STAROU PRAHU:

VĚSTNÍK KLUBU ZA STAROU PRAHU

Ročník XL. (XI.)

číslo 1 / 2010

OKOUZLENÍ ČERSTVOSTÍ JALOVÉ MYŠLENKY

Roztrhl se s tím pytel. Každý, kdo chce být sexy, trendy nebo cool, musí vymyslet nějaký projekt „pro jednadvacáté století“, nebo se na něm alespoň podílet. Kde se vzala, tu se vzala „stavba pro jednadvacáté století“, „knihovna pro jednadvacáté století“ a dokonce i „muzeum pro jednadvacáté století“. Přemýšlím, copak se za tím mnohoslibným přívlastkem vlastně skrývá? Vzrušující surfing na vratké vlně nejžhavější současnosti? Okouzlení čerstvostí jalové myšlenky? Nedočkavá touha, aby zítra již znamenalo dnes? Nenamáhejme se vysvětlováním, jde o prvoplánové a prakticky bezobsažné slovní kliše, vždyť v jednadvacátém století trčíme už všichni tak jako tak, a i kdyby si to někdo přál, vyskočit z něj stejně nemůže.

Ale v hlavě mi to sousloví straší pořád, stačí se podívat na jeden z plakátů letošní předvolební kampaně. Zobrazuje v působivé montáži tři „dělníky“ posedávající pravděpodobně o pracovní pauze na traverze vysoko nad Prahou. Je sice trochu divné, že se ta výšková stavba staví kdesi na Petříně. Ale nakonec, proč by to mělo být divné, vždyť byty s výhledem na Hrad se prodávají nejlépe. Ve ztepilých montážnících ale, světe div se, poznáváme parlamentní kandidáty v Praze dosud vládnoucí politické strany, v bílém tílku svalovec David Vodrážka (starosta Prahy 13, který se proslavil výrokem „chrchel“ na adresu Kaplického knihovny), rovněž v tílku a montérkách Jana Černochova (starostka Prahy 2, která mimochodem neodpovídá na dopisy – viz str. 21 tohoto Věstníku) a v „zednickém“ Pavel Bém (primátor, představovat netřeba, je dostatečně proslulý). Scénka, v níž trojice vášnivě diskutuje nad stránkou z denního tisku, představuje tři upřímně dychtivé a odhodlané pracanty, kterým člověk již na první pohled věří, že nám tu „Prahu pro jednadvacáté století“ hodlají postavit.

Kéž by se všechny jalové nápady „pro jednadvacáté století“ daly zaplašit tak jednoduchým a účinným pohybem, jakým s třemi montážníky po volbách skoncuje lepič plakátů.

Kateřina Bečková

*Plakát na opěradle lavičky autobusové zastávky Na Vidouli v Praze 13.
Fotografovala K. Bečková mobilem*

HOVORY O PRAZE

27. září

HIC IACET - tajemství svatovítských hrobek

Jana Janoušková

25. října

Staroměstský orloj zevně i zevnitř

K 600. výročí vzniku unikátního technického díla
Milan Patka, RNDr. Antonín Vrba

22. listopadu

Významné osobnosti a důležité události v Praze

25. pokračování

Doc. Dr. Václav Huňáček, CSc.

13. prosince

Soňa Červená

Slavnostní večer k poctě umělkyně

Uvádějí: PhDr. Helga Turková, členka Domácí rady Klubu, a Ing. arch. Josef Hyzler, emeritní předseda Klubu.

Hovory o Praze se konají **vždy v pondělí v 18 hodin** v přednáškovém sále **Nové budovy Národního muzea** (bývalé Federální shromáždění).

AKCE PRO VEŘEJNOST V JUDITINĚ VĚŽI

Program sledujte na www.zastarouprahu.cz, dále na letáčcích a vývěskách v knihkupectví Juditina věž.

Juditina síň, Mostecká 1 (vstup knihkupectvím), akce se konají zpravidla v pondělí v 18 hod., pokud není uvedeno jinak. Vstupné dobrovolné.

KNIHKUPECTVÍ JUDITINA VĚŽ

Mostecká 1, 118 00 Praha 1, otevřeno denně: 10-18 hod.

Velký výběr pragensistické, místopisné, historické a památkářské literatury. Informace na tel. 257 530 599, nebo e-mailu juditinavez@seznam.cz

Internetové knihkupectví: <http://zastarouprahu.shop4you.cz/>

Sleva pro členy Klubu 10 % z ceny zakoupeného zboží.

DOMÁCÍ RADA KLUBU ZA STAROU PRAHU PRO ROK 2010:

PhDr. Kateřina Bečková – *předsedkyně*

Ing. arch. Martin Krise, Bc. Karel Ksandr – *místopředsedové*

Jakub Bachtík (archivář), Ing. arch. Jan Bárta, PhDr. Richard Biegel, Ph.D. (jednatel), Ing. Zbyněk Bureš, Ph.D. (správce fotoarchivu), Mgr. Lucie Ernstová, Ing. arch. Josef Hyzler (čestný předseda), Ing. Václav Jandáček, Doc. Ing. arch. František Kašíčka, Mgr. Blanka Kynčlová (správce knihovny), Mgr. Michal Novotný, Pavla Priknerová, Mgr. Kateřina Samojská, Ing. arch. Miloš Solař, Doc. PhDr. Josef Štulc, prof. PhDr. Rostislav Švácha, PhDr. Helga Turková, Ing. arch. Jan Veselý, Ing. Karel Zeithammer – *členové*

Marek Foltýn, Martin Micka – *revizoři*

Jednání domácí rady Klubu, která se konají vždy jednou za čtrnáct dní (sudý týden) ve středu od 18 hod. v Juditině věži, jsou přístupná členům Klubu.

Adresa kanceláře Klubu Za starou Prahu: Mostecká 1, 118 00 Praha 1

Návštěvní hodiny: vždy ve středu 15-17,30 hod.

Telefon: 257 530 599

E-mail: zastarouprahu@seznam.cz

Internetové stránky: <http://www.zastarouprahu.cz>

Čtěte a přispívejte do diskusního fóra na internetových stránkách Klubu!

OBSAH

PAMÁTKOVÉ KAUZY

Zakletý dům Na Kocandě. Ukázkový příklad osudu, který sdílí hned několik pražských památek (<i>Jakub Bachtík</i>)	4
Atak na „vzdušný prostor“ centra Dejvic (<i>Kateřina Bečková</i>)	7
Zachovejme poslední historickou tvář Karlova náměstí. Pohled do počátků a proměn Karlova náměstí (<i>František Kašíčka</i>)	12
Úvahy o úpravě Karlova náměstí (<i>Václav Jandáček</i>)	19
Text dopisu odeslaný Klubem Za starou Prahu starostce Janě Černochové a radním MČ Praha 2	21
Kampa na rozcestí (<i>Pavla Priknerová</i>)	22
K novostavbě v ulici Ve Stínadlech (<i>Martin Krise</i>)	27

Otevřený dopis ve věci zamýšlené deformace budovy Albatros na nároží Národní třídy a Perštýna	29
---	----

Dokument: Nákladové nádraží Žižkov – návrh na prohlášení nemovitou kulturní památkou	30
--	----

Za zachování historických hodnot Prahy	33
--	----

Dobré zprávy z Paříže (<i>Radmila Veselá</i>)	33
--	----

ZAJÍMAVOSTI

O Hradním vodovodu (<i>Stanislav Srnský</i>)	39
Vzpomínky Marie Hovorkové	39

ČLENSKÉ INFORMACE

Zápis z valného shromáždění Klubu Za starou Prahu v roce 110 výročí jeho založení	48
---	----

PŘÍLOHA

Proměny krajiny v čase a mysli člověka Akvarely Josef Hyzlera	
--	--

Vydání časopisu bylo podpořeno dotací Ministerstva kultury ČR.

ZA STAROU PRAHU**VĚSTNÍK KLUBU ZA STAROU PRAHU**

ročník XL. (XI.), číslo 1/2010

založeno 1910, přerušeno 1954, obnoveno 2000

Redakce: PhDr. Kateřina Bečková

ve spolupráci s členy Domácí rady Klubu Za starou Prahu

Grafická úprava: Pavel Bosák

Číslo 1/2010 mělo redakční uzávěrku 30. 5. 2010.

Číslo 2/2010 vyjde v říjnu 2010.

Časopis je zasílán členům Klubu zdarma v rámci členského příspěvku.

Zájemci, kteří nejsou členy Klubu, si mohou časopis koupit za cenu 20 Kč v knihkupectví JUDITINA VĚŽ (Mostecká 1) nebo v knihkupectvích FIŠER (Kaprova 10) a ACADEMIA (Václavské nám. 34).

Členství v Klubu Za starou Prahu je otevřené, členský příspěvek pro rok 2010 je stanoven takto: 450 Kč (základní), 250 Kč (studenti, důchodci), 100 Kč (člen, který je rodinným příslušníkem jiného člena a nedostává vlastní Věstník), nad 999 Kč (člen – mecenáš).

Přihlášky jsou pro zájemce k dispozici v knihkupectví JUDITINA VĚŽ Mostecká 1 (denně 10–18 hod.), kde je možné též zaplatit členské příspěvky a získat informace o programu Klubu.

ZAKLETÝ DŮM NA KOCANDĚ

UKÁZKOVÝ PŘÍKLAD OSUDU, KTERÝ SDÍLÍ HNED NĚKOLIK PRAŽSKÝCH PAMÁTEK.

Dům čp. 71 na rohu Křižovnické a Kaprovy ulice mohl být ozdobou staroměstského nábřeží, která by se neztratila ani ve společnosti blízkého Rudolfinu a UMPRUM. Dnes je to však postupně chátrající dům, léta uváděný na seznamu nejohroženějších památek. Přestože se o „kauze Kocanda“ psalo už několikrát, zlepšení situace zatím není v dohledu. Je však na místě případ tohoto domu alespoň shrnout, protože představuje příklad zacházení s cennou památkou, který se v Praze vyskytuje nejen v tomto případě.

Staroměstský luxus – „zakletý“ dům Na Kocandě v sousedství Filozofické fakulty UK v pohledu z Křižovnické ulice

Luxus v kocandě

Nájemní dům čp. 71-I stojí na svém místě od roku 1886. Podle vlastního projektu jej zbudoval pražský stavitel Václav Sigmund (1828-1891), autor desítek pražských činžovních domů. Jméno „Na Kocandě“ označující hostinec, skupinu domků na samotě, nebo obecně prostší stavení, zdědil dům po stavbě, která stávala na tomto místě v dřívějších dobách (úzké dvoupatrové stavení s dvorem, sousedící s bývalým kostelem sv. Valentina).

Název domu je však v protikladu k tomu, jakou podobu nakonec novostavba dostala. Stavitel domu Sigmund, který byl zároveň jeho majitelem, si dal proto na provedení a výpravě mimořádně záležet. Z „kocandy“ se tak stal příklad špičkového měšťanského bydlení. Nákladnost je patrná už z vnějšku. Třípatrový dům se zvýšeným přízemím a suterénem se do Křižovnické ulice obrací bohatě členěným

novorenesančním průčelím. Kromě oken s různě tvarovanými suprafenestrami jej zdobí i drobné detaily jako reliéfy hlav andílků s křídly nad okny, balustráda nad rizalitem hlavní fasády nebo pás kruhových okének pod střechou. Reprezentativní je i vstup korunovaný rozeklaným frontonem se vsazeným názvem domu. Nároží domu pak zdobí pamětní deska s bustou nobelisty Jaroslava Heyrovského, který se zde roku 1890 narodil.

Skutečnou vzácnost ale z Kocandy dělá zejména interiér. Dochovala se v něm totiž velká část původního vybavení: podlahy, mozaiky, litinové zábradlí – všechno jsou ukázky špičkového dobového uměleckého řemesla. Vrchol ale tvoří štuková výzdoba. Ve vestibulu a na podestách pater se zachovalo původní členění stěn pilastry a zejména pak medailony s alegoriemi a náměty řecké a české

Portál s názvem domu – tady se na majitele nedozvonníte.

mytologie, které jsou dílem okruhu J. V. Myslbeka. Myslbekovi je také připisována socha sv. Václava vsazená do výpravné edikulové niky ve zdi vnitřního dvora. Velkorysost celého projektu ukazuje i dispozice prostorných, dobře prosvětlených pokojů, které jsou bohužel bez výzdoby, zato s původními konstrukcemi včetně trámových stropů. Pozdější stavební zásahy proměnily Kocandu jen dvakrát – roku 1910 a 1935, pokaždé však šlo jen o drobné úpravy související s adaptacemi bytů.

Dům na Kocandě je příkladem kvalitní historizující městské architektury 19. století, který se navíc dochoval ve vzácně neporušené podobě, a to včetně umělecky vysoce hodnotného interiéru, na jehož tvorbě se podílela přední česká umělecká škola své doby. Navíc je pohledově exponován – vidět je přes řeku i od Pražského hradu a tvoří výraznou součást nábrežní fasádové fronty. To vše jsou důvody, proč byl dům „Na Kocandě“ v březnu 1999 zapsán jako chráněná nemovitá kulturní památka. Ani to bohužel nezabránilo, aby vzácná stavba nezačala postupně chátrat.

Horký brambor čp. 71-I

Již v době prohlášení za památku dům postrádal adekvátní péči ze strany majitelů. Kocanda se totiž díky porevolučním restitucím dostala do soukromého vlastnictví. Už tehdy přitom vyžadovala značné

opravy a rekonstrukce – průzkum z 80. let konstatoval špatný stav domu, nevyhovující hygienické zázemí a poškození vnitřní výzdoby olejovými nátěry. Není se tedy proč divit, že dům v držení nových majitelů dlouho nezůstal a v relativně krátké době vystřídal hned několik dalších vlastníků, většinou z řad zahraničních investorů. Ti měli s objektem zcela typické plány: zvažována byla přestavba na hotel (případně částečně spojený s byty), nebo kanceláře. Většinou ale buď město s plány nesouhlasilo, nebo majitel sám přestal mít o využití zájem, a památka byla prodána o investora dál.

Tak se také po neschváleném záměru italského investora přestavět dům na hotel na přelomu roku 2003 a 2004 dostal do rukou současného majitele, izraelské firmy Stars Invest s. r. o. A přinejmenším od této doby dům postrádá náležitou péči a nachází se trvale ve špatném stavu. Problém je ostatně patrný na první pohled: omítka opadáva, takže v úrovni prvního patra muselo být zřízeno provizorní ochranné lešení, okna jsou z velké části vysklená, případně látaná lepenkou. Do střechy dlouhou dobu zatéká, což zcela nenapravila ani provizorní oprava před dvěma lety. Ale co hůř, poničeno bylo i vzácné vnitřní vybavení: částečně poškozeny jsou mozaiky nebo původní zasklení vnitřních dveří. Nejtěžší zásah dostalo schodiště, ze kterého bezdomovci proniknuli dovnitř od-

Heyrovský pod lešením – alespoň na něj neprší a nepadá omítka.

Detail oken na hlavní fasádě

Detail oken na vedlejší fasádě do Kaprovy ulice

řezali části novorenesančního litinového zábradlí (dnes už mají dveře nový zámek, takže se nedá tak snadno dovnitř vniknout). V domě dokonce kvůli nezvaným návštěvníkům propukl malý požár. To vše vedlo k tomu, že Kocandu potkal další „zápis“ – tentokrát na seznam nejohroženějších českých nemovitých památek. Je přitom charakteristické, že majitel se snažil z chátrajícího objektu těžit za každou cenu a na nějaký čas z něj učinil tabuli pro velkoplošnou reklamu, která je v památkové rezervaci zakázána.

O záhadném majiteli, bezbranné památkové péči a naději pro Kocandu

Kde leží jádro problému? Zdá se, že v památkové péči to tentokrát není. NPÚ i magistrát o Kocandě dlouhodobě vědí a v rámci možností se snaží jednat. Už v roce 2004 dostal vlastník stotisícovou pokutu za nepovolené stavební zásahy a později mu bylo nařízeno provést nejnutnější opravy (včetně zatékající střechy a odstranění reklamy), což se stalo. Na stejnou výzvu z roku 2008 už ale majitel nereagoval a v tuto chvíli s ním proto probíhá správní řízení, které může skončit další, tentokrát až čtyřmilionovou pokutou.

Oříškem je právě majitel, kterým je od roku 2004 izraelská společnost Stars Invest s.r.o. Firma je to trochu tajemná: podle obchodního rejstříku se zabývá pronájmem nemovitostí, nemá webové stránky a je obtížné najít na ni kontakt i na sídelní pražské adrese. Na nemožnosti dohody s majitelem přitom dlouho selhávaly jak urgencye úředníků, tak další možnosti záchrany památky. Osud Kocandy je totiž tím absurdnější, že se našli investoři, kteří o ni měli i v jejím neblahém stavu zájem a kteří by mohli památce nabídnout zajímavé využití. O koupi domu například usilovala sousední Filo-

zofická fakulta UK, která dlouho potřebovala nové prostory a univerzitní využití by bylo jisté i pro památku ideální.

Kocanda se tedy patrně mohla stát obětí jednoho z obvyklých investorských triků: nechat památku zchátrat natolik, aby z ní byla sejmuta památková ochrana a dalo se v ní bourat a stavět podle libosti a potřeb investora. Stačí k tomu nějakou dobu dělat mrtvého brouka a těšit se, že sumu zaplacenou na pokutách převýší pozdější zisk.

Kocanda není první, ani poslední pražská památka, kterou z nějakého důvodu potkal osud ruiny (zmiňme dům U Kasírů v Bartolomějské, dům U Kocánků v Palackého, Sixtův dům v Celetné, Obecní dvůr v Anežské čtvrti patřící dokonce přímo Praze apod.). Zdá se přitom, že neexistuje jednoznačné řešení, které by památky ochránilo: pokuty, pokud na ně dojde, nemusejí pro investora mnoho znamenat. A vyvlastnění, které umožňuje zákon o památkové péči, v praxi většinou není možné provést, protože na výkup objektu nemá erár peníze.

Případ Kocandy by navzdory všemu možná mohl mít štěstí na konci. Investor prý nedávno konečně zareagoval na vytrvalý nátlak památkářů a připravuje základní opravy včetně fasád. Znamená to velkou šanci – přes výše uvedený apokalyptický popis má Kocanda ke spadnutí ještě daleko a její záchrana je velmi dobře možná. U mnoha dalších domů je ale situace horší. Jelikož neexistuje systémové řešení, nezbyvá jim zatím nic jiného, než také spoléhat na náhlá osvětlení svých majitelů. Je nasnadě, že takový stav je přípustný pouze jako provizorium, které by nemělo mít dlouhého trvání. Přinejmenším proto, aby v Praze přestaly vznikat smutné případy s nejistým koncem, jako je tomu u domu Na Kocandě.

*Jakub Bachtík
Foto autor článku, duben 2010*

ATAK NA „VZDUŠNÝ PROSTOR“ CENTRA DEJVIC

Klub Za starou Prahu již bezmála deset let sleduje se zvědavostí i obavami, jak bude developerem, který získal pozemky nedostavěné části Vítězného náměstí, naloženo s ideou tohoto dosud stále jakoby nedoceňovaného urbanistického díla architekta, též člena Klubu Za starou Prahu, Antonína Engela. Mezitím ovšem v těsné blízkosti náměstí, na nenápadném a nevelkém pozemku nečekaně „vystřčil růžky“ jiný stavební záměr, a to navíc s překvapivou ambicí vyrůst do výšky a ovládnout panorama Dejvic.

Pohled z Vítězného náměstí do ulice Jugoslávských partyzánů. Pozemek zamýšlené stavby na levé straně ulice

ČVUT jako všeovádající dejvický „magnát“?

Idea zamýšlené stavby na počátku ulice Jugoslávských partyzánů, naproti parčíku v Rooseveltově ulici, je jednoduchá. České vysoké učení technické s rozlehlým areálem budov vysokoškolského kampusu samo sebe považuje za největší „podnik“ Prahy 6, což jej prý opravňuje mít reprezentativní zastoupení na hlavní třídě, které dosud nemá. Přítomnost ČVUT je tudíž nutné, dle mínění akademických hodnostářů školy, opticky zdůraznit výškovou budovou s logem, aby všichni obyvatelé, či náhodní návštěvníci Prahy 6 věděli: TADY JE ČVUT!

Mimochodem, autorka těchto řádek je také obyvatelkou oné lokality a dobře ví, že v Dejvicích operuje ještě jeden neméně velký a celostátně významný „podnik“, a tím je Armáda ČR s pěknou řádkou budov a zaměstnanců. Jaké štěstí, že z důvodů strategických jistě pány generály nenapadne soupeřit s ČVUT vlastní výškovou budovou s logem AČR. Ale kdoví, do generálských hlav člověk nevi-

dí... Kdybychom dotáhli úvahu ad absurdum, lze předpokládat, že developer, co bude zastavovat pozemky Vítězného náměstí, logicky usoudí, že jeho areál Victory Center či Victory Square musí mít nad ČVUT i Armádou výšku navrch, protože právě jeho stavba je v prvním plánu. Pak už zbývá jen, aby ambiciózní radnici Prahy 6 došlo, že ona má sice barák na hlavní třídě, ale je trapně nízký, a už bychom zahájili výškové dostihy jako v Asii.

Spolu se stavbou výškové budovy hodlá ČVUT přestavět i sousedící budovu menzy. Záměr byl projednán s negativním výsledkem na pražském pracovišti Národního památkového ústavu a výsledkem pozitivním v Odboru kultury, památkové péče a cestovního ruchu Magistrátu hl. m. Prahy (podrobnosti v níže uvedeném stanovisku Klubu). Tím byl propuštěn do „dalšího kola“ k územnímu řízení na odbor výstavby Prahy 6. Mezitím 12. dubna 2010 zveřejnil Klub Za starou Prahu své stanovisko a autorka tohoto článku se zúčastnila

Pohled z počátku ulice Jugoslávských partyzánů k budově menzy na nároží ulice Šolínovy. Výšková stavba je plánována na místě provizorní přízemní stavby.

spolu s dvěma občany Prahy 6 veřejného projednávání záměru dne 20. dubna 2010. Závěr územního řízení v době uzávěrky tohoto čísla časopisu dosud nebyl znám.

Současně požádal architekt Petr Franta, který je autorem navržené podoby výškové budovy, o „slyšení“ na Domácí radě Klubu a byl hostem jejího jednání 19. května 2010. Příjemným zjištěním pro přítomné členy Klubu bylo, že sám nepovažuje objemové ztvárnění vrcholu výškové stavby za neměnné a je otevřen diskusi nad její podobou.

Stanovisko Klubu Za starou Prahu

Klub Za starou Prahu měl možnost se seznámit se záměrem rektorátu ČVUT v Praze na úpravu a dostavbu objektů ČVUT v pásu při ulici Jugoslávských partyzánů mezi ulicemi Šolínovou a Velflí-

kovou. Záměr se týká radikální přestavby budovy menzy čp. 1580 (zvýšení o 2 podlaží, přístavba a celkový architektonický redesign) a novostavby výškové budovy (až 57 m) při nároží s ulicí Šolínovou.

Současně jsme se seznámili i s obsahem odborného vyjádření pražského pracoviště NPÚ (čj. NPÚ-311/14219/2008) z 11. 3. 2009, stanoviska jeho Památkové rady z 12. 2. 2009, závazného stanoviska OKP MHMP (čj. MHMP-769741/2008) z 10. 6. 2009 a zápisu ze Sboru expertů téhož orgánu č. 94 z 5. 3. 2009 a č. 96 z 4. 6. 2009.

Urbanistická a historická souvislost:

Centrum Dejvic bylo nově vystavěno podle velkorysé urbanistické kompozice architekta Antonína Engela z let 1921–1924. Jeho ústředním prostorem je Ví-

Vizualizace objemové studie návrhu výškové budovy ČVUT na nároží ulic Jugoslávských partyzánů a Šolínovy. Převzato z oficiálních webových stránek ČVUT.

Průhled ulicí Jugoslávských partyzánů nabízí srovnání současných výšek obou stran ulice. Vlevo budova menzy.

těžné náměstí v půdorysném tvaru podkovy. Odtud se ulice pravidelně paprskovitě rozbíhají do osmi směrů, z nichž do čtyř světových stran míří hlavní dopravní tepny. Radiální síť protíná propracovaný systém okružních tříd a ulic. Ve vytyčení a hlavním půdorysném schématu byl tento projekt dokončen a dále respektován, proto patří k nejvelkolepějším urbanistickým počínům meziválečné éry.

Před dokonalostí Englova klasického konceptu, který ke svému účinku a gradaci nepotřebuje užít prvku výškové dominanty, ale vystačí si s promyšlenou kompozicí hmot a prostranství v umě-

řené výškové hladině, kapitulovala v 50. letech 20. století i největší stavba stalinské éry, hotel International, která byla po intervenci samotného tvůrce urbanistického konceptu odsunuta až do Podbaby. Původní půdorysné schéma sice později narušila dostavba areálu ČVUT v Technické ulici v 60. letech 20. století, avšak i její výšková dominanta byla úmyslně lokalizována dále od náměstí pod svah Hanspaulky.

Hlavní rysy Englova urbanistického řešení – půdorysné schéma a výšková hladina zástavby – jsou vysoce hodnoceny, a právě proto s pokorou

Průhled ulicí Jugoslávských partyzánů směrem k Vítěznému náměstí. Vpravo budova menzy.

respektovány dodnes. **Navržená stavba Institutu kybernetiky a informatiky ČVUT**, když nepočítáme fantasmagorické nápady na stavbu mrakodrapu uprostřed náměstí z 90. let 20. století, **je prvním skutečným ohrožením těchto ceněných hodnot. Umožnění její realizace v navrženém objemu by bylo nejen hrubou urbanistickou chybou, ale též znemožněním důstojného dotvoření původního konceptu.**

Je politováníhodné, že se této školácké chyby a ignorance dopouští svým záměrem právě ta vysoká škola, která novou generaci urbanistů a architektů školí.

Přitom novostavba Národní technické knihovny, mimochodem laureátka Ceny Klubu Za starou Prahu za novou stavbu v historickém prostředí, dokázala, že do kontextu Dejvic lze úspěšně vstoupit soudobou architekturou bez prvoplánových gest.

Námítky:

Klub Za starou Prahu s navrženou koncepcí novostavby zásadně nesouhlasí. Plně se přitom ztotožňuje s odmítavým názorem pražského pracoviště NPÚ, jeho Památkové rady a se závěry Sboru expertů MHMP č. 94. Nesouhlasné argumenty lze shrnout do tří základních bodů:

1. **Návrh je v konfliktu s podmínkami ochranného pásma PPR** (NVP čj. Kul/5-932/81 z 19. 5. 1981), na jehož území se zamýšlená stavba nachází. Existuje celá škála pohledových bodů, zejména ze severních a severozápadních míst či vyvýšených terénů Prahy 6, odkud stavba vstoupí

s nežádoucím efektem do zorného úhlu pozorovatele spolu se siluetou Pražského hradu.

2. **Je žádoucí sladit navrhovanou stavbu s urbanistickou koncepcí stávající a budoucí zástavby Vítězného náměstí**, která je v tomto případě prvořadá a určující. Bez vyjasnění vzájemných vztahů prvního a druhého plánu hmotové struktury zástavby náměstí a jeho okolí hrozí nebezpečí, že navržená výšková stavba, byť ji k tomu nic neopravňuje, se sama stane arbitrem dalších možností rozvoje lokality, kterému se naopak bude muset podřídit vše ostatní.

3. **Stavba se negativně dotýká památkové zóny Dejvice, Bubeneč, horní Holešovice.** Přestože staveniště již není součástí památkové zóny, výšková budova by výrazně atakovala a opticky narušila celou urbanistickou koncepci Dejvic a Bubeneče dle plánu Antonína Engela, která je podstatou památkové ochrany a s výškovou dominantou zásadně nepočítá. Stavba by z tohoto pohledu vážně narušila základní hodnoty původního konceptu.

Závěr Závazného stanoviska OKP MHMP z 10. 6. 2009, který stavbu za podmínek připouští, považujeme doslova za neodůvodněný. S žádnou z uvedených námitek se totiž nedokázal výkoný orgán památkové péče dostatečně vyrovnat a vyvrátit ji přesvědčivou vlastní argumentací. Svůj závěr opírá jen o tyto nejednoznačné zdroje:

a) Názor svého Sboru expertů č. 96 z 4. 6. 2009, v němž byly předloženy upravené varianty řešení.

Avšak ani tento poradní orgán, dle textu zápisu zveřejněného na webu, nedošel k jednoznačnému konsensu. Z dvanácti přítomných osob považuje návrh za přijatelný pouze šest, jedna osoba byla proti a pět se zdrželo hlasování.

b) Argumentaci investora, který rozporoval vyjádření NPÚ. Ten však uvádí na svoji obhajobu soubor zcela irelevantních argumentů: např. „*navrhovaná budova bude tvořit jeden z vrcholů nově vzniklého trojúhelníku vícepodlažních budov (hotel Crowne Plaza, FA ČVUT)*“, které svědčí o nepochopení podstaty námitek.

c) Dva posudky předložené investorem (Prof. Ing. arch. Vladimír Šlapeta, Ing. arch. Pavel Halík, CSc.), které se k problematice urbanistických souvislostí navržené výškové budovy vyslovují nekonkrétně nebo zdrženlivě. „*Jsem přesvědčen, že takováto koncepce jemných akcentů důležitých městských organismů patří k dobré tradici české urbanistické tvorby a nalézáme její analogie v tvorbě jak progresivního (Josef Gočár), tak konzervativního křídla (Antonín Engel)...*“ (Šlapeta)

„*O nezastavěný segment (náměstí) před areálem ČVUT v 90 letech přišlo. Stal se majetkem developerských firem, které na těchto místech chtějí rozvinout obchodně administrativní výstavbu. Zde bude nutné dbát na to, aby stavby nepřevýšily Englem navrhované úrovně. Nicméně stavby, které dosud dominovaly – kněžský seminář, Fakulta stavební – se za ní ztratí z dohledu, takže se vynoří potřeba jiné*

dominanty, ohlašující přítomnost seskupení vysokých škol.“ (Halík) I kdybychom pominuli spornost posudků objednaných a honorovaných investorem, jejich argumentace je nepřesvědčivá a podstatě problému se jejich autoři zjevně vyhýbají.

Závěr:

Z památkářského a urbanistického hlediska nenasvědčuje podle názoru Klubu Za starou Prahu žádná okolnost tomu, že by navržená výšková budova byla pro danou lokalitu přínosem, argumenty svědčí o opaku. Realizace záměru, který je projevem neoprávněné sebestřednosti, by poškodila cenné urbanistické schéma. Zvláště nepřijatelná je špatně zakrývaná snaha investora ovládnout území Dejvic a Bubenče pohledově dominantní stavbou, o čemž svědčí i hmotné logo ČVUT v exponované nejvyšší poloze. Přes sympatie k vysokému školství obecně a podpoře projevům jeho životaschopnosti a suverenity, tento záměr považujeme za přehnaný.

Doporučení:

Odboru výstavby MČ Praha 6 doporučujeme v rámci územního řízení požadovat po investorovi hmotovou redukci výškové budovy tak, aby její hlavní římsa korespondovala s hlavní římsou budov na protější straně ulice Jugoslávských partyzánů a věžový akcent nad hlavní římsou netvořil více, než tři ustupující podlaží. Varianty s vyšší hladinou zástavby považujeme za nutné konfrontovat se záměry vlastní dostavby náměstí.

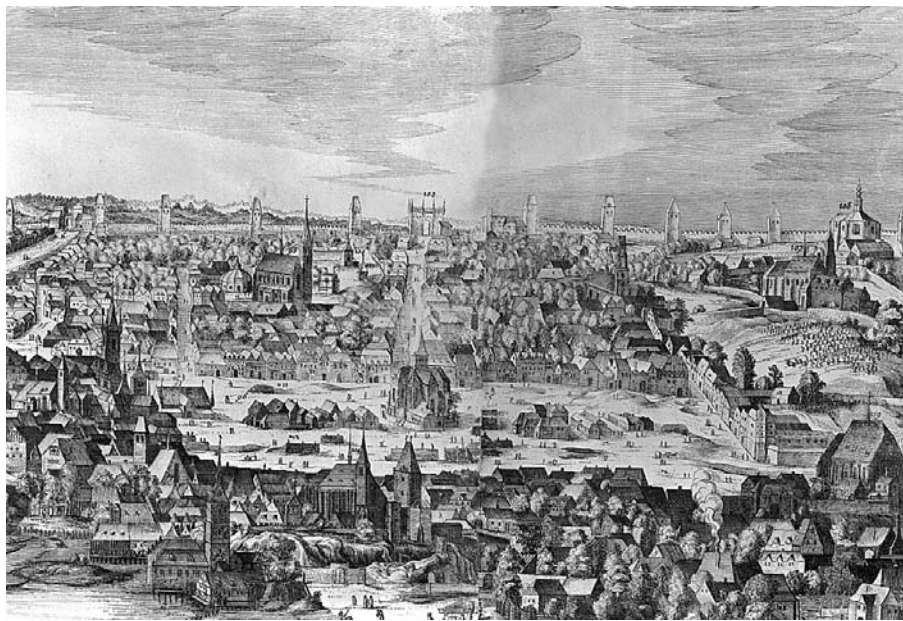
Kateřina Bečková

Foto: Kateřina Bečková,
duben 2010

ZACHOVEJME POSLEDNÍ HISTORICKOU TVÁŘ KARLOVA NÁMĚSTÍ

POHLED DO POČÁTKŮ A PROMĚN KARLOVA NÁMĚSTÍ

Poslední veřejná soutěž na novou úpravu plochy Karlova náměstí a její výsledky vyvolaly řadu protichůdných názorů a stanovisek. Výsledky soutěže pochopitelně zajímaly i Klub za starou Prahu, který pokládá za žádoucí připomenout počátky a proměny tohoto největšího historického pražského náměstí a k výsledkům soutěže se vyslovit.

Karlovo náměstí (Dobytčí trh) na prospektu Filipa van der Bossche (tzv. Sadelerův prospekt) z roku 1606. Uprostřed rozlehlého nedlážděného prostranství dominuje kaple Božího Těla. Muzeum hl. m. Prahy.

Všichni známe Karlovo náměstí jako protáhlý lichoběžný útvar s podélnou osou vykloněnou k jihozápadu. Šikmá čela prostoru jsou naopak orientována přesně východozápadním směrem. Severní čelo náměstí s Novoměstskou radnicí dosahuje šířky cca 165 m a jižní s Faustovým domem cca 115 m. Náměstí obklopuje víceméně souvislá zástavba vcelku vyrovnaných výšek, převážně původem ze závěru 19. a z 20. století, mladší domy dosahují zejména na západní podélné straně pěti až šesti-patrové výšky. Dominantním článkem v obvodové zástavbě náměstí je v první řadě věž Novoměstské radnice v severním čele. Širší panoramatický účín přináší do dnešního přírodního parku barokní kulisa vstupního průčelí kostela sv. Ignáce uprostřed východní podélné obvodové fronty na nároží ulice Ječné. V příčné ose proti kostelu přibyla v letech 2000-2002 problematická dominanta v podobě prosklené hranolové věže nad nárožím novostavby Charles Square Center. Náměstí obíhají obvodové komunikace s vazbou na navazující směry. Příčné dělí prostor silně exponovaná komunikace, spojující ulici Ječnou a Resslovu. Jen o něco méně exponovaná (bez tramvajového provozu) je příčná komunikace v severním dílu náměstí, spojující ulici

Žitnou s ulicí Odborů na západním boku prostoru. Obě příčné komunikace rozdělují vnitřní plochu náměstí (která se lehce svažuje směrem k západu a podélně vcelku nevýrazně směrem k severu) na tři nestejně rozměrné díly dnes s poněkud odlišným charakterem svého povrchového parkového řešení.

Stejně jako na řadě dalších míst v hranicích historických pražských měst byly i na Karlově náměstí zachyceny při záchranných archeologických výzkumech nálezy pravěkých situací. V období raného feudalismu (ne-li ještě dříve) se zformovaly zejména dvě cesty od vltavských brodů směrem k jihu, které se zřejmě spojily v jednu trasu ve východním sousedství pozdějšího souboru kláštera Na Slovanech. Význam cest posílilo i přenesení sídla přemyslovských panovníků za prvního českého krále Vratislava II. ve druhé polovině 11. století na Vyšehrad. Z obou cest, z nichž západnější se záhy prodírala románskými osadami nad vltavským břehem, nabyla postupně většího významu cesta východnější, směřující v trase dnešní Spálené ulice podél horní hranice staršího osídlení při západním boku dnešního Karlova náměstí. Vedle archeologicky doloženého staršího osídlení při západní hranici

Karlovo náměstí (Dobytčí trh) na prospektu Folperta van Ouden-Allen z roku 1675. Vedle kaple Božího Těla je na snímku dobře patrná také tzv. slanečková bouda. Muzeum hl. m. Prahy.

dnešního Karlova náměstí vyrostl ještě před založením Nového Města mezi dnešní ulicí Lazarskou a Karlovým náměstím soubor špitálu s raně gotickým kostelíkem sv. Lazara s chórovou věží. Stopy starší situace byly zjištěny i při východní podélné hranici Karlova náměstí mezi ulicemi Žitnou a Ječnou a nelze vyloučit, že i tradice trhu na dobytek je v oblasti dnešního náměstí staršího data.

Dnešní Karlovo náměstí, původně zvané „Tržiště velké“, „Novoměstský rynek“ nebo „Rynek Hořejšího města“ vzniklo v dnešních rozměrech v rámci velkorysého založení Nového Města pražského roku 1348. Mírně nepravidelný protáhlý půdorys tohoto největšího historického pražského náměstí byl pravděpodobně zčásti ovlivněn právě existencí starší předlokační zástavby při obvodu a staršími komunikačními směry, což mohou blíže doložit pouze výsledky dalších archeologických výzkumů.

A právě nadměrná velikost tohoto náměstí s vyhrazeným provozem učinila z něj později prakticky nezvladatelný prostor periferijního charakteru.

Záhy po vytyčení stavebních čar bylo náměstí překotně obestavováno převážně jednopatrovými štítovými měšťanskými domy, jejichž souvislé řady přerušovaly ulice, které sem vnikají dodnes. Navíc tu existovaly některé úzké uličky, které vesměs později zanikly, jako např. ulička ke špitálu sv. Lazara v severním čele náměstí nebo ulička mezi dnešní Žitnou a Ječnou, směřující ke kostelu sv. Štěpána či naproti ulička ke konventu křižovníků Na Zderaze.

Ještě před smrtí Karla IV. byla při ústí Vodičkovy ulice do náměstí dostavěna část Novoměstské radnice s nižší čelní věží, která od doby, co byla po polovině 15. století dostavěna do dnešní podoby, tvoří dominantní článek prostoru. Věž s hloubkové

Karlovo náměstí (Dobytčí trh) v pohledu od severu na leptu L. A. Buquoye z roku 1810. Náměstí se podobá velké návsí s volně pobíhajícím dobytkem a špalíčkem drobných domků vzniklých z původních prodejních kotců. Kaple Božího Těla je již zbořena. Muzeum hl. m. Prahy.

Kalovo náměstí (Dobytčí trh) v pohledu od středu náměstí k radnici na leptu F. A. Scottiho de Cassano z roku 1785. Vpravo kostel sv. Ignáce, vlevo část kaple Božího Těla. Muzeum hl. m. Prahy.

navazujícím jednotraktem podél Vodičkovy ulice připomíná dispozici raně gotických domů Havelského města, které vyrůstaly více než století předtím podél dnešní ulice Rytířské na Starém Městě. Osy nové budovy navozují záměr pravoúhlého uzavření severního dílu náměstí, který byl však následně opuštěn. Hlavní radniční křídlo při západním boku věže již sleduje zmiňovanou šikmou stavební čáru, dobíhající až k dnešní ulici Spálené. Křídlo bylo budováno zejména v následujícím období vlády Václava IV., aby nakonec získalo v letech 1520–1526 reprezentační podobu s trojicí štítů k náměstí, kterou se pyšnilo až do počátku 19. století.

Kromě radnice vzniklo záhy při nároží vzdálenějšího jižního čela prostoru další honosné stavení na parcele dnešního Faustova domu (čp. 502). Ve druhé polovině 14. st. stál se v těchto místech přímo u cesty, kudy se ubíraly korunovační a jiné slavnostní průvody, nalézal výstavný dům opavských vévodů, kteří patřili k přední šlechtě české koruny. Po devastaci oblasti roku 1434 v období husitských válek byly pozůstatky gotických konstrukcí následně obnovovány, načež prošly po roce 1545 rozsáhlou renesanční přestavbou, později ve dvou fázích přestavbou barokní a nakonec pozdně klasicistní.

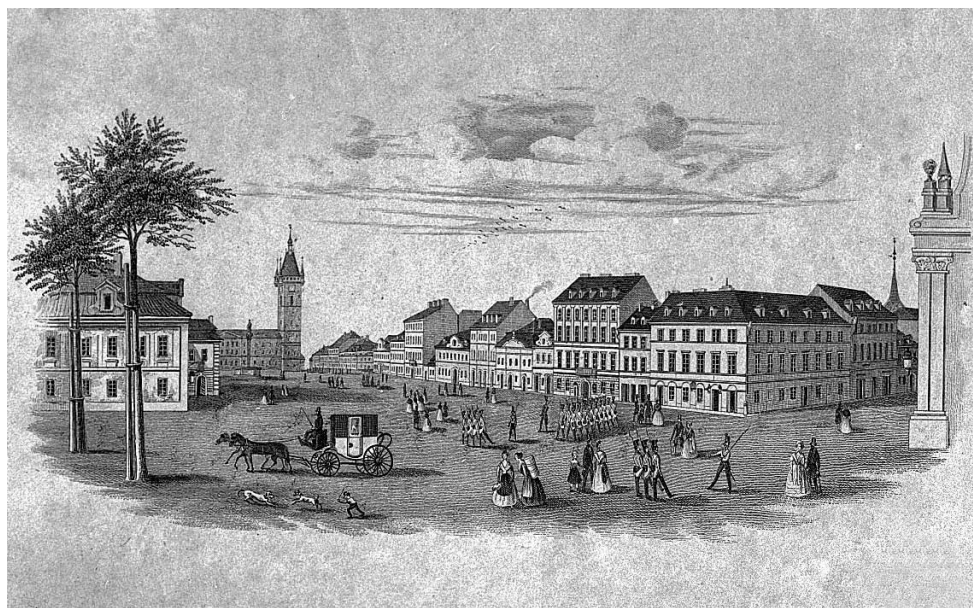
Ovšem nejvýznamnější dominantou náměstí byla od středověku až do závěru 18. století. Kaple Božího Těla, stojící v geometrickém středu prostoru, který opticky dělila na dvě části. Její pozůstatky pod terénem bychom hledali převážně pod dnešní exponovanou komunikační spojkou mezi ulicí Ječnou a Resslovou, v jejichž průhledech se bezpochyby rovněž osobitě uplatňovala. Kapli předcházela ve stejných místech dřevěná věžová kaple Božího Těla, postavená již za císaře Karla a z jejího ochozu byly ve stanovené „dny svátosti“ poutníkům ukazovány císařem získané ostatky svatých.

V období vlády Václava IV., v letech 1382–1393, byla dřevěná věž nahrazena obdivuhodnou kamennou centrální stavbou, kterou zde vlastním nákladem zbuďovalo Bratrstvo „obruče se zavěšeným kladivem“. Neomítaná kaple, stavěná z pískovcových kvádrů, byla rovněž zasvěcena Božímu Tělu. Její podobu zhruba známe z renesančních a mladších prospektů. Různá grafická podání vedou však dodnes k různým rekonstrukcím půdorysu této architektonicky ojedinělé pražské svatyně. Na tzv. Sadelerově prospektu z roku 1606 vyrůstá uprostřed kaple hranolová věž, završená strmou dlátkovou střechou. Podobný tvar má věž kaple i na kresbě B. B. Wernera z doby o 140 let mladší. Rekonstrukci půdorysu kaple podle uvedené ikonografie vypracoval V. Mencl (Česká architektura doby lucemburské, 1948). Podle této rekonstrukce měl základní půdorys podobu kříže se čtyřhrannou věží nad křížením a s vloženými menšími kaplemi v koutech kříže. Vstupní západní čelo proti dnešní Resslově ulici bylo uzavřeno rovně, zbývající konce základního půdorysného kříže byly podle rekonstrukce uzavřeny trojboce s nárožními opěráky.

Oproti uvedené ikonografii zobrazuje mědiryt Ouden-Allena z roku 1685 centrální věž kaple osmibokou, završenou jehlancovou střechou, k bokům základního osmihranu se přimyká věnec stejných čtyřbokých kaplí. Mědiryt byl předlohou pro romantickou kresbu v Ottově slovníku naučném, pro rekonstrukci půdorysu od V. Lorence (Nové Město pražské, 1973) a pro model vystavený dnes v Muzeu hl. m. Prahy. Vzhledem k doloženým nepřesnostem na Ouden-Allenově mědirytu lze považovat Menclovu rekonstrukci za důvěryhodnější.

Kapli obklopovala kruhová ohradní zeď, kterou korunovalo cimbuří. Vyšší vstupní brány rovněž s nadezdívkou cimbuří byly patrně i na bocích ohradní zdi, v každém případě směrem k radnici.

Průhled Karlovým náměstím na ocelorytině z roku 1850. Kaple uprostřed náměstí je již zbořena a radnice přestavěna pro účely soudu. Muzeum hl. m. Prahy.

V roce 1403 předalo bratrstvo kapli „studentům a mistrům českého národa“ a od té doby zde byli pohřbíváni univerzitní profesori a rektori. V roce 1437 byla do zdi kaple zasazena tzv. Kompaktáta – podmínky dohody mezi husity a zástupci basi-lejského koncilu.

Jak patrně, byla v období vlády Václava IV. věnována náměstí zvýšená stavební pozornost, vyvolaná zřejmě zčásti i tím, že si tu král nedaleko v oblasti dnešní Resslovy ulice tehdy budoval svůj novoměstský hradek.

Relativně krátké období renesančního slohu poznamenalo jistě řadu domů při obvodu náměstí přestavbami interiérů a průčelí do tehdy panující módní podoby. Týkalo se to zejména již uvedeného paláce ve zdivu dnešního Faustova domu, paláců při ústí Vodičkovy a Resslovy ulice. Některé domy západní strany náměstí mezi dnešní Resslovou ulicí a Slovany povystoupily do prostoru o trakt podlouhý a narostly do dvoupatrové úrovně. Plastický a názorný obraz Karlova náměstí v období pozdní renesance nám podává především již uváděný Sadelerův prospekt z roku 1606. Při boku západního ramene křížového půdorysu kaple vyrostl patrně až dodatečně v renesanci patrový domek s komínem, snad kaplanka či obytné stavení duchovního správce svatyně.

Nejvýraznější článek, který vyrostl na náměstí zřejmě rovněž až v renesanci, představuje tzv. „slanečková bouda“ – obdélné stavení (cca 22x 48 m), situované blíže radnice, rovnoběžně s východní frontou náměstí. Tržnice a sklad solených ryb má podle dochované obrazové dokumentace podobu baziliky, předělenou uprostřed příčnou lodí. Půdorys byl zřejmě podobný jako u gotických staroměstských kotců, tzn. měl střední volnou loď osvětlovanou horními okénky a při jejích bocích oddělené nižší krámký a sklady. Na Sadelerově pro-

spektu a ještě na Scottiho leptu z roku 1785 zdobí obě čela dvojice arkýřů s vysokými jehlancovými stříškami a čela příčné lodi v obrysu prohýbané štítky. Od roku 1786 byla budova používána jako vojenské skladiště, což vedlo později k odstranění uvedených výzdobných článků a zmenšení všech otvorů tak, jak dosud vidíme na fotografii z doby před rokem 1863, kdy byla budova zbořena. (S úpravou pro potřeby vojenského eráru byla zřejmě závěrem 18. století nahrazena vysoká sedlová střecha haly mansardou.)

Jinak na Sadelerově prospektu zabírají střední díl náměstí chaoticky seskupená asi převážně dřevěná drobná stavení krámců, skladišť, případně i obytných domků. Na nedlážděném povrchu s výraznými nerovnostmi bylo dále množství hranic dřevěných klád. Některé z domků ve skupinách po obou bocích Kaple Božího Těla jsou na Sadelerově prospektu z roku 1606 zakresleny jako patrové a mohly být částečně i zděné.

Nejradikálnějším zásahem baroka do obvodu dnešního Karlova náměstí byla výstavba novoměstské jezuitské koleje s kostelem sv. Ignáce, který se stal novou dominantou prostoru (1665-1678 – podle plánu L. Luraga). Závěrem 17. století povystoupil kostel do prostoru náměstí portikem podle návrhu P. I. Bayera. Navazující jezuitská kolej, ukončená na jihu při nároží ulice U Nemocnice kaplí sv. Františka Xaverského, vznikala postupně do poloviny následujícího století, jak názorně zachycuje kresba F. B. Wernera z roku 1742. Barokní přestavby, případně novostavby možno zaznamenat na řadě dalších parcel při obvodu prostoru. Z náměstí mizí vnitřní parazitní zástavba prodejních zařízení, tzv. „špalíček“ dvanácti domků mezi kaplí Božího Těla a slanečkovou boudou se dílem přestavuje, zčásti asi na nově vytyčené stavební čáře v prodloužení východní fronty slanečkové boudy. Cítíme

Slanečková bouda na Karlově náměstí na snímku z roku 1863, v pozadí věž Novoměstské radnice. Nové Město mělo monopol na prodej sušených a slaných ryb, který probíhal v této budově, zachycené již na Sadelerově prospektu. Krátce po pořízení tohoto snímku byla zbořena. Muzeum hl. m. Prahy.

Klasicistní období od závěru 18. století do poloviny století devatenáctého

Značně negativní dopad na podobu Karlova náměstí měly josefínské reformy a zejména dvorský dekret z roku 1784 o spojení pražských měst do jednoho administrativního celku. Novoměstská radnice ztratila svůj politický význam a byla již roku 1806 radikálně přestavována pro účely c. k. trestního soudu. Zůstala pouze radniční věž, sousední větší polovinu severní fronty náměstí překryla klasicistní kulisa soudní instituce. Jak již dříve zmíněno, budovu „slanečkové boudy“ a jezuitskou pekárnu získal a užíval erár. Nenahraditelnou kulturní ztrátu představovalo zrušení a roku 1791 zboření gotické centrální kaple Božího těla. Magistrátní rada Eisner, který odsvěcenou kapli odkoupil, odprodal náhrobní desky z kaple na vydělání chodníků na Karlově mostě a na opravu jezu u Helmovských mlýnů. Jiné byly použity na kašnu v domě čp. 365 na nároží ulice Perlové a Národní třídy (kde byly při bourání domu roku 1865 nalezeny a předány muzeu). Všechny ostatní bouraný materiál byl odvezen na Pankrác na stavbu zájezdni hospody včetně dalšího náhrobního kamene, který tam údajně sloužil jako tzv. „Žižkův stůl“. Periferní charakter jižního dílu náměstí náznorně zachycuje lept L. A. Buquoye z doby kolem roku 1810. Na rozježděné, nepravidelně hrbolaté ploše jsou dosud – jako na Sadelerově prospektu – hranice dříví a volně tu pobíhá dobytek.

Jüttnerův plán Prahy z roku 1816 nadále zaznamenává na Karlově náměstí, tehdy ještě Dobyččím trhu, objekty „slanečkové boudy“, špalíčku a erárního špitálu, současně v grafickém podání i jeho výrazné terénní nerovnosti.

Počátky a proměny parkové úpravy Karlova náměstí byly zpracovány ve studii rehabilitace parku Ing. arch. M. Dandové z roku 1995. Ze stavebně-historického hlediska nás zajímá, že uprostřed jižní poloviny náměstí, parkově upravené na popud nejvyššího purkrabího hraběte Karla Chotka a zachycené na katastrálním plánu Prahy z roku 1842, dosud zůstal objekt bývalé jezuitské pekárny – později trestaneckého špitálu, a při spojení mezi ulicemi Ječnou a Resslovou byla zřejmě instalována kruhová kašna. V severním dílu dosud zůstává „slanečková bouda“ a špalíček, navíc je mezi nimi více k východu zakreslena dřevěná klasicistní aréna, obrácená hlavním vstupem s předloženým portikem směrem k východu.

tu snahu více kultivovat zejména severovýchodní díl náměstí proti průčelí Novoměstské radnice, který vymezuje východní fronta prostoru s dosud jen částečně dvoupatrovými zbarokovanými domy, slanečková bouda, „špalíček“ a Kaple Božího Těla se svou ohradní zdí. Předprostor radnice ozdobila barokní Jäckelova kašna se sloupem a sochou sv. Josefa. Další kašna s vodotryskem byla umístěna mezi portikus sv. Ignáce a kapli Božího těla. Prostor však nadále zůstává nedlážděný, s vyježděnými kolejiemi od koňských potahů.

Ve zbývající uvolněné části náměstí zůstalo v 18. století pouze jednopatrové stavení uprostřed jeho jižní poloviny (pozdější čp. 306), sevřené společně s ohradní zdí do pravidelného čtvercového půdorysu. Dostal se do vlastnictví jezuitů, kterým na čas sloužil jako pekárna, později byl součástí c. k. vojenských kasáren a používán jako špitál pro trestance.

Naštěstí nedošlo k tragické deformaci Karlova náměstí a jeho okolí podle plánu z roku 1660 na rozšíření vyšehradské pevnosti, kdy měla být jeho jižní část odkrojena novou barokní fortifikací s bastiony, příkopy a valy. Plán sledoval zabránění dělostřeleckého ostřelování citadely na Vyšehradě z novoměstské hrany nad nuselským údolím.

Ještě před polovinou 19. století hrozilo nebezpečí zastavění severního dílu náměstí až k hranici ulice Ječné, podle plánu na rozšíření c. k. trestního soudu z roku 1845. K realizaci, která by připojila k průčelí gotické radnice nový široký dvoutrakt, naštěstí nedošlo.

Fotografie „slanečkové boudy“ a špalíčku z počátku 60. let 19. století zachycují již velmi zbědovaný stav těchto objektů před jejich zbořením. Současně fotografie informuje, že již tehdy začalo lemovat obvod i tohoto dílu dvojité stromořadí.

Po zboření „slanečkové boudy“ a špalíčku roku 1863 byl založen veřejný park v celé severní polovině náměstí a otevřena příčná spojka mezi ulicí Žitnou a ulicí Odborů, čemuž do té doby „slanečková bouda“ bránila. (Sadovou úpravu severního dílu z roku 1863 navrhl František Malý.) V roce 1870 byla sadová úprava přeřezena podle návrhu Bedřicha Vünsche, aby pak získala definitivní podobu, jejímž autorem byl v letech 1884-1885 František Thomayer a která se v podstatě dochovala dodnes.

V témže období před koncem 19. století a na počátku století dvacátého nastal v Praze nevídaný a dosud ne zcela doceněný prudký vzestup stavebního dění. V jeho rámci i na Karlově náměstí vyrůstají obvodové objekty až do čtyřpatrových výšek a postupně v průběhu 20. století až do výšek šestipatrových. Tím se zásadně mění prostorové proporce náměstí. Rostoucí dopravní provoz v hlavních směrech ukrajuje obvod parku, obvodové aleje zčásti nahrazují protihlukové obvodové valy s hustými křovinami. Park se tak do značné míry čím dál víc izoluje od přilehlých komunikací, které bývaly do jisté míry jeho součástí.

Za 2. světové války narušila parkovou úpravu prostoru protipožární nádrž proti věži radnice, v jižní polovině náměstí byly vybudovány protiletecké kryty, na jejichž místě vzniklo roku 1949 dětské hřiště.

Od roku 1881 do roku 1960 bylo postupně v parku umístěno pět pomníků významných osobností české vědy a kultury.

Obvodovou zástavbu naposled doplnila již zmiňovaná poměrově nevyvážená novostavba Charles Square Center při nároží Resslerovy ulice. Do hranic parku se proti Resslerově ulici novodobě zakrojily výstupy z metra, poslední zásah do prostoru byl realizován v dílu před Novoměstskou radnicí v roce 1998 podle návrhu Ing. arch. M. Dandové. Spočíval zejména ve vytvoření nového obrazu parkových komunikací kolem kašny se sloupem sv. Josefa a kolem pomníku V. Hálka, v novém ozelenění plochy a v řadě dalších dílčích úprav v rámci I. etapy rehabilitace parku.

Průřez historickými proměnami Karlova náměstí připomíná jeho nezastupitelné hodnoty. Své prostorové schéma si dochovalo z doby velkorysého založení Nového Města pražského Karlem IV. roku 1348. Do jeho plochy byly postupně vkládány různé významné nebo naopak zcela podřadné utilitární objekty, které rovněž postupně opět mizely. Závěrem 19. století se celá jeho plocha uvolnila do své nejranější podoby a stala se jedním velkým cenným archeologickým územím, kde jsou pod terénem uchovány nezpochybnitelně cenné připomínky složité minulosti pražského území. Nejvýznamnější pozůstatky zaniklých staveb nutno očekávat zejména pod vozovkou dnešní frekventované spojky ulic Ječné a Resslerovy a v jejím okolí, kde stála gotická

*Karlovo náměstí
(Dobytčí trh) na
kolorovaném leptu
A. Gustava z roku
1810. Muzeum hl. m
Prahy.*

Nově založený park na Karlově náměstí kolem roku 1870. Muzeum hl. m. Prahy.

Kaple Božího Těla s obvodovým hřbitovem rektorů a děkanů pražské univerzity. Postupné založení veřejného parku v prostoru náměstí a jeho finální úprava podle návrhu F. Thomayera z osmdesátých let 19. století přinesla do zanedbaného prostředí nové kvality, jež jsou srovnatelné s kvalitami vrcholných stavebních etap v daném prostoru. Základní rozvrh parku, který se z té doby dochoval dodnes a který s řadou cenných dřevin a jejich souborů vytváří často poutavé pohledy a průhledy na historické dominanty v jeho obvodu, představuje ve své základní podobě další velkou urbanistickou, estetickou, kulturní a přírodní hodnotu tohoto největšího náměstí v rámci městské památkové rezervace, zařazené mezi památky světového dědictví UNESCO. K hodnotě prostředí přispívají ještě i zde umístěné výtvarné zdařilé pomníky básníků, spisovatelů a vědců, reprezentující výtvarné proudy v době jejich vzniku.

Prostor Karlova náměstí nesporně vyžaduje rehabilitaci s odstraněním postupně narostlých dílčích závad a nedostatků. Prostoru by nesporně prospělo utlumení dopravního ruchu, zejména v příčném směru. Rovněž tak omezení parkovacích stání, která umrtvila promenádní trasu podél bývalého jezuitského semináře s kostelem sv. Ignáce. Rostoucí provoz si vynutil zejména podél západního obvodu valové clony s hustou nízkou zelení, které nahradily obvodové promenádní aleje. Kultivační zásahy si zajisté vynutí díl parku poničený ve svém rozvrhu zejména v době 2. světové války, dílčí úpravu si patrně vyžádá předpolí radnice, nevhodně oddělené od vlastní budovy svažitou vozovkou a mohli bychom uvést celou řadu dalších článků náměstí, vyžadujících nesporně dílčí zásahy. Ovšem při respektování základní koncepce F. Thomayera.

Porota, posuzující výsledky poslední soutěže na rehabilitaci náměstí má patrně jiný názor.

František Kašíčka

ÚVAHY O ÚPRAVĚ KARLOVA NÁMĚSTÍ

Motto:

Náš obrlajtnant Makovec, ten nám vždy říkal: Disciplína, vy kluci pitomí, musí bejt, jinak byste lezli jako vopice po stromech, ale vojna z vás udělá lidi, vy blbouni pitomí. A není to pravda? Představte si park, řekněme na Karláku, a na každým stromě jeden voják bez disciplíny. Z toho jsem vždycky měl největší strach.

Jaroslav Hašek: Osudy dobrého vojáka Švejka, díl 1,
kapitola první Zasáhnutí dobrého vojáka Švejka do světové války.

Karlovo náměstí bylo na konci 19. století místem pořádku a klidu. Nepatřičnost jeho narušení dokládá citát z Osudů dobrého vojáka Švejka v mottu tohoto příspěvku. Dnes se uvažuje o rekonstrukci onoho pořádku v nové podobě, která má vzejít z nedávné soutěže na ideové řešení Karlova náměstí.

Soutěž měla být zlepšením problematického místa, které je dnes hrubě zanedbáno a přetíženo dopravou, která do Prahy 2 vlastně nepatří a hromadí se zde díky neřešeným dopravním otázkám celé Prahy. Stav náměstí je kritizován občanstvem a z místa určeného pro klidný park, zdobený pomníky velikanů pera a přírodopisu, je nyní plocha, která je užívána za světla k hrám a venčení psů a za tmy jako útulek společenských vydědenců, které spolehlivě chrání husté kroví po obvodu parku. I údržba větší části zelené plochy není nijak skvělá a snad jen úprava pole blíže Novoměstské radnici se již zbavila negativ, která její zřízení kritizovala.

Soutěž, která byla vypsána, měla najít novou podobu náměstí a řešit základní problémy, které se zde objevují. Hlavním z nich je pravděpodobně doprava, která dnes náměstí tíží.

Výsledkem soutěže jsou dva oceněné návrhy, které se snaží řešit jak provoz na náměstí, tak i jeho nový vzhled. Společným znakem obou návrhů je pokus o vyřešení dopravy ve středu náměstí, přetvarování parku a vložení podzemních garáží na horní podélnou hranu náměstí.

2. zvýšená cena - návrh č. 7

autoři: Ing. arch. Vladimír Štulc, Ing. arch. Jan Vrana, Ing. arch. Kryštof Štulc

3. zvýšená cena - návrh č. 19

autoři: Ing. arch. Martin Klejna, Ing. arch. Michal Šmolík, Ing. arch. Radek Zykan, Ing. arch. Zuzana Kotlářová

spolupráce: Ing. arch. Kateřina Jeřábková, Ing. arch. Helena Sváčková, Bc. Kateřina Pohllová, Kateřina Štefanová

Oba návrhy se též snaží o úpravu vstupu do metra, kdy návrh oceněný druhou cenou staví v ose Resslova – Ječná jakési přemostění, kterému je přizpůsobena i niveleta parku, obě jeho poloviny jsou přespádovány k ose tramvajové a automobi-

lové trasy. Návrh na třetím místě toto prohloubení omezuje, do jisté míry se vyhybá i místu kaple, ale prostředky volí stejné, zdi a svahy lemující sestupy z parku do podchodu. Tento návrh prokládá do parku cesty sledující „uspěchané“ směry z okrajů náměstí, dále pak ruší dopravu z Žitné v dnešní stopě a veškerou dopravu vede podél východní hrany náměstí do spojky Ječná – Resslova. Oba návrhy umisťují pod komunikaci na východní straně náměstí podzemní garáže. Ty jsou i v těsném sousedství bývalých jezuitských objektů, včetně kostela sv. Ignáce.

Při sledování obou návrhů napadla pisatele analogie, kterou by si dovolil nazvat „omylem vídeňského Karlsplatzu“ Vysvětlení by bylo asi takovéto: Pražské Karlovo náměstí se jmenuje po Karlovi IV., českém králi a císaři, který je založil. Vídeňský Karlsplatz nese jméno podle kostela Karla Boromejského, postaveného po morové epidemii na počátku 18. století na dostřelové hraně koliště, před vídeňskými vnitřními hradbami. Náměstí samo vzniklo později, přidáváním budov techniky na konci 18. století a budov Kunstvereinu a Musikvereinu v době výstavby okružní třídy. Jeho středem protékala řeka Vídeňka, jakýsi větší Botič města Vídně. Na akvarelech Rudolfa Alta vidíme ještě prostor jako zelený parkový pás mezi budovami, který neměl s náměstím mnoho společného. Až po zakrytí Vídeňky a vybudování městské dráhy došlo k sjednocení prostoru a jeho akcentování pavilony O. Wagnera. Parková úprava zůstala, a před kostelem Karla Boromejského byl zřízen kruhový objezd kolem fontány. Prostor tak byl řešen v jedné rovině a bylo možno mluvit o náměstí. V sedmdesátých letech, kdy byla městská dráha změněna na metro, a náměstí křížovala další hlubší linka metra, došlo k úpravě. Ta vytvořila pod částí náměstí podchod se svahovanými křídly – vstup od bývalé Vídeňky, a dále pak prostor vytvářející jakási atria, která prolamují strop z horní úrovně. Chodec je nucen pohybovat se na nižší úrovni, která navazuje na park, horní úroveň je naopak místem, kde nikdo nechodí. Zůstaly zde jen pavilony architekta Wagnera, nově užívané jako nějaké, většinou zavřené kavárničky, které obdivují jen turisté podle poznámek v průvodcích. Také zde jezdí tramvaje, včetně

Návrh č. 7

tajemné Bádenské tramvaje, a hodně automobilů. Lidé probíhají do metra nejkratšími směry a podchody navazující na park je nijak nelákají. Tento stav nazývám „omylem vídeňského Karlsplatzu“ a neměl by být opakován v Praze.

Zde by mělo být zvoleno řešení, které ponechá náměstí jeho výškopis a nebude zasahovat do jeho reliéfu, tvořícímu park s okružními procházkovými cestami, a nikoliv prostor, který má co nejrychleji spojit okraje náměstí pro spěchající chodce. Je jasné, že doprava se od doby Thomayerovy mění a dnes náměstí zatěžuje silněji. Také možnost, že pod náměstím jednou bude stanice městské železniční dráhy mezi Hlavním nádražím a Smíchovem, která bude propojena s prostorami metra, dává tušit, že ani úprava ze studií nemusí být definitivní. Stavba železničního spojení sice bude probíhat trochu jinak, než kdysi stavba metra, asi se nenadějeme zařízení staveniště, které obsadí část náměstí, ale vliv na poměry mít bude. Především by však mělo být zachováno netknuté místo původní ostatkové kaple, které je archeologicky chráněno. Parková úprava by měla být rehabilitována podle zásad původního řešení, byť to mnohé zahradní pokrokové nenadchne. Dále by měla být zhodnocena otázka podzemních garáží. Pokud by sloužily jen místním rezidentům a nemocnicím, asi je to přirozené.

Pokud však mají přivést další dopravu, je jejich umístění škodlivé.

Největším problémem je požadavek omezení průjezdné dopravy. Automobily z Jiráskova mostu se snaží dosáhnout nešikovně postavenou magistrálu, z magistrály se zase snaží dostat směrem na Jiráskův most. Prochází zde doprava, která by měla spíše projít po vnitřním okruhu, ten se sice buduje, ale výsledkem bude, že nahradí neexistující část okruhu vnějšího. Dokud bude magistrála redukována jen formálními zákazy rychlosti či přehazováním počtů pruhů a dokud nebude městský okruh sloužit jen místní dopravě, situace se moc nezlepší. Resslova ulice, Ječná a Žitná budou místy, kde po celý den stojí řada aut a řidiči si prohlížejí posprejované partery domů. Tramvaje jedou o něco rychleji, mají samostatný pruh, a tak se v nich kapsáři musejí otáčet, aby stihli tlačení mezi I. P. Pavlova a Karlovým náměstím.

Švejkova vzpomínka a přirovnání úvahy hejtmana Makovce nás po sto letech nutí k zamyšlení, jestli budeme lidmi, nebo neukázněnými vojáky a na Karlově náměstí zavládne ne disciplína, ale obyčejná slušnost zachovat to, co nepříliš upravený prostor přivedlo v 19. století do lepší společnosti. Nakonec ona ta Praha 2 moc zelených míst nemá, a tak by jí restaurování parku docela slušelo.

Návrh č. 19

Václav Jandáček

*Text dopisu odeslaný Klubem Za starou Prahu starostce Janě Černochové a radním
Městské části Praha 2 dne 16. února 2010*

Vážená paní starostko, vážení radní,

s jistými rozpaky sledujeme v poslední době Váš záměr, který má vyústit v zásadní přestavbu plochy Karlova náměstí. Současný stav parku a celého náměstí nás také nenaplnuje nadšením, nicméně soudíme, že připravovaná úprava je pro historický prostor památkové rezervace nepřiměřená.

Karlovo náměstí je prostor založený spolu s Novým Městem a jeho prvotní smysl byl dosti účelový, mělo být především velkým tržištěm pro budoucí středověké město. Velkorysost Karlova zakladatelského počínu se promítla do rozměrů náměstí, které svou rozlohou nemělo v soudobé Evropě obdobu. Již v době Karla IV. se náměstí, tehdy nazývané Dobytčím trhem, stalo i významným místem duchovním. Císař zde nechal postavit polygonální kapli Božího Těla. Stavba byla místem, kde byly vystavovány nejcenější ostatky Svaté říše Římské, tedy místem duchovního významu pro celou tehdejší Evropu. Byla cílem velkých poutí srovnatelných snad jen s poutí k ostatkům sv. Tří Králů v Kolíně nad Rýnem, nebo poutí ke sv. Jakubovi do Santiaga de Compostela. Tato kaple centrální dispozice patřila k významným dílům gotické architektury lucemburské doby a na náměstí stála až do dob josefínských, kdy byla stržena, nicméně její podzemní část je zachována doposud.

Rovina náměstí měla mírný sklon k západu, přesto nikdy nebyla členěna výškovými úpravami jako jsou opěrné zdi nebo svahy. Dnešní stav náměstí je výsledkem parkové úpravy významného zahradního architekta Františka Thomayera v roce 1884, který vyplnil prostor náměstí krajinářským parkem s nepravidelnou sítí cest. Následně byl pak park doplněn řadou pomníků, které svátečnost prostředí umocnily. Kompozice parku je dodnes čitelná, i přes skutečnost, že osy ulice Žitné a zejména Ječné se staly městskými komunikacemi s velkým zatížením.

V proponovaných úpravách má být souvislá rovina náměstí porušena výrazným snížením v jeho středu, kde má vzniknout vyvýšená rovina ulice s křížením parkového provozu a provozu dopravy směrem do Ječné. Na vyšší straně náměstí mají vzniknout podzemní garáže s rampami, které rovněž změní plochý tvar náměstí. Při realizaci takovýchto úprav by zanikly zbytky zmíněné kaple, pohled na kostel sv. Ignáce by se změnil v podhled z roviny parku zahloubeného o několik metrů. Prostor náměstí by byl tak popřen a rozdroben do soustavy šikmých rovin a jakéhosi pseudomostu, či podchodu. S tím by bylo spojené i umrtvení pěšího provozu v úrovni dnešních ulic. Navržené řešení připomíná nepříliš zdařilou přestavbu Karlsplatzu ve Vídni, kde bylo provedeno oddělení podobným způsobem, bývalé náměstí bylo rozděleno na dvě výškové úrovně. Na horní úroveň chodí jen japonští turisté, kteří se kochají dokonale umrtvenými pavilony O. Wagnera, nebo podivíni, kteří chtějí na vlastní oči spatřit tajemnou Bádenskou tramvaj.

Vyzýváme Vás proto k novému zvážení a přehodnocení úpravy náměstí, kdy by byla zachována jeho podzemní historie, jedna úroveň prostoru a hodnota dochované kvalitní parkové úpravy z 19. století. Takové řešení by mělo podpořit i postupné zklidnění dopravy směrem východ – západ spojené s postupným omezováním tzv. magistrály pro sběrnou dopravu směrem do města a z města. Tramvajová doprava kupodivu v podobných uzlech nevadí, pokud není vyháněna do různých koryt nebo výškově oddělených tras. Její soužití s městským prostředím je pokládáno za přijatelné a žádoucí.

(Adresáti ponechali dopis bez odpovědi.)

KAMPA NA ROZCESTÍ

Park na Kampě dnes slouží jako veřejné místo, které je mimořádně vytížené svou návštěvností. Dobře je na tom vidět, jaký hlad dnes existuje po prostranstvích tohoto typu. Velkou jeho předností je nepochybně volný prostor, ve kterém se mohou lidé svobodně pohybovat. Stává se dějištěm společenských aktivit, je vyhledávaným místem pro setkávání, aktivní sportování i odpočinek. Pro svou variabilitu a volné využití i přístupnost v jakoukoli denní dobu přitahuje obyvatele i návštěvníky Prahy a stává se místem společenského dění.

Hlavní cesta parkem na Kampě v pohledu od jihu k severu.

K historii Kampy

První zmínky o ostrově Kampa máme sice už z 12. století, o jeho podobě z této doby toho však mnoho nevíme. Pravděpodobné je, že vznikl postupným zanášením meandru Vltavy. Zakládány tu mohly být zahrady a mlýny, ale až poté, co byl v 16. století zpevněn navážkami z Malé Strany. Menší zahrady byly později scelovány, aby se na jejich místě mohly rozvinout honosné barokní zahrady, kde by se uplatnila jasná a pravidelná kompozice. Takto velkolepě pojaté prostory byly obehnané ohradní zdí a přináležely k šlechtickým palácům, které stály v jejich těsné blízkosti. Začátkem 19. století začal do kompozice zahrad pronikat nově se rozvíjející proud anglického krajinářství. Nešlo ale o žádné velké koncepty, pozemek patřil totiž v té době už vojenskému eráru. Během první poloviny 20. století pak přetrvávaly na ostrově jen pozůstatky dřívějších zahrad. Majitelé nebo uživatelé pozemků se rychle střídali, prostranství fungovalo jako provizorium a sloužilo převážně utilitárně jako cvičiště. V letech okupace devastace tohoto místa ještě pokročila a zničeny tak byly ohradní zdi i část dřevin. Proto bylo nutné koncem 40. let přistoupit

k řešení prostranství. Poměrně logicky byla vybrána zcela nové koncepce, protože z dřívější podoby zahrad nezbylo až na pár stromů téměř nic. Byl zvolen koncept veřejného a otevřeného parku, který Praha v centru města dosud postrádala a který se ukázal jako velmi šťastné řešení.

Kampa dnes

Přitažlivost Kampy spočívá v mnoha ohledech, kterými se od jiných parků a zahrad výrazně liší. Předně je to zvláštní charakter místa, který je dán tím, že park není schován za zdmi jako jiné malostranské zahrady. Že není situován ani na náměstí nebo jiném prostranství, kde by ho obklopovala ze všech stran pozemní komunikace, jak tomu často u městských veřejných parků bývá. Naopak – hranice parku jsou vymezeny přirozeně jen jeho polohou, tj. vodními toky – Vltavou a korytem Čertovky. Díky těmto přírodním vztahům je Kampa klidné místo uprostřed města. Úprava anglického parku pak těchto prostorových kvalit velmi vhodně využívá. Díky podhledům pod korunami stromů, dává vyniknout celistvosti travnatých ploch a vytváří tak spolu s řekou prostupný, vzdušný a otevřený prostor.

*Jižní část parku,
kde projekt předpokládá
vysazení stromů
a náznak ovocného sadu.*

Na druhou stranu se park i velmi nenásilně prostupuje s městem, když jeho průhledy i řada stromů ústí do dvorních traktů paláců a domů na druhém břehu Čertovky. Na pozvolném přechodu se podílejí také stavby stojící uvnitř parku jako je tzv. Werichův dům, bývalá salla terrena, Sovovy mlýny nebo rybářská restaurace. Tyto stavby jsou pro Kampu významné ale ještě z dalšího důvodu. Spolu se skupinou mlýnů, lávkami přes Čertovku i cestami, vedoucími ve stopách zaniklých uliček, představují strukturu a urbanistické vztahy, které přetrvaly z dřívějších dob. Právě tyto vztahy formují tvář Kampy asi nejvíce a rozhodně se podílejí na její podmanivé atmosféře. Velmi dobře se s historickou hodnotou místa dokázala vypořádat poválečná úprava – vytvořila zcela novou koncepci, která umí

do sebe starší stav přirozeně pojmout tak, že otisk dřívějších dob novou podobu parku jen zhodnocuje. Díky zachování starších vazeb zůstal park provázán i se svým nejbližším okolím, což je v prostředí Malé Strany více než cenné.

Kromě propojení starého a nového pojetí parku, vyniká současná úprava i soudobými krajinářskými kvalitami. Většina stromů je soustředěna po okrajích hlavní parkové plochy, a tak jsou vnitřní volné prostory vymezeny k pobytu návštěvníků. Už v samotné kompozici je tak zakotveno využití a fungování parku. Páteř celého prostoru v podobě severojižní promenády se vine po délce celého parku a stejně je koncipována i hlavní pohledová osa. Při tomto průhledu mají vyniknout rovné a dlouhé plochy trávníků, které získávají na plasticitě

*Střední část parku s budovou
tzv. plynárenského domku,
původně však sallou terrenou
Michnovské zahrady.*

*Miminka Davida Černého
na trávníku u Sovových mlýnů*

měnícími se vrženými stíny vzrostlých solitérních stromů. Působivost prostoru tu spočívá právě v jednoduchosti a čistotě kompozice.

Cenná krajinářská úprava, provázanost s místem i vhodné využití způsobilo, že dnešní podoba parku silně zakořenila a pro většinu lidí se stala charakteristickou tvář a neodmyslitelnou součástí této části Prahy. Současný stav, ve kterém se park nachází, ale ani zdaleka neodpovídá jeho kvalitám, výše popsaným. Projektů, které se snažily tento problém řešit, vzniklo v průběhu posledních dvaceti let vícero, žádný ale nebyl realizován.

Názor Klubu Za starou Prahu

V posledních letech Praha 1 o revitalizaci parku velmi usiluje. Nechala vypracovat projekt, který už prochází územním řízením a je tedy velmi aktuální. Klub Za starou Prahu se s ním blíže seznámil a za podstatné změny oproti současnému stavu považuje tyto:

Podle projektu by celkově mělo ubýtn travnatých ploch a naopak přibýt ploch zpevněných. Týká se to hlavně promenády, která by se měla v některých místech až zdvojnásobit co do své šířky, a v místě nástupu z náměstí Na Kampě by měla vzniknout soustavná pevná plocha sahající od Lichtenštejnského paláce až po pomník Dobrovského. Také v místě vedle Sovových mlýnů, kde stojí dnes sochy od Davida Černého, a v místě předpolí rybářské restaurace by podle projektu měly vzniknout mlatové plochy. Zvětšit by se měla i plocha kolem plynárenského domečku.

Projekt mění jak velikost, tak i obrysovou linii promenády a koncipuje ji jako esovku různých tlouštěk. Zároveň upravuje i traktování příčných

cest – jedna cesta je v projektu posunuta až za plynárenský domeček, kde na ni navazuje zcela nově navržená dřevěná lávka přes Čertovku, a další cesta na jižní straně parku vzniká sice v místě dřívější komunikace, ale oproti současnému stavu také nově.

V jižní části parku je plánován asi nejvýraznější zásah – na dnešní volnou plochu, sahající po první můstek přes Čertovku, je navržen ovocný sad v pravidelném čtvercovém sponu, který zvýrazňuje ještě čtvercový rastr cestiček z kamenných desek. Sad i cestičky pokračují i na druhou stranu za promenádu směrem k rybářské restauraci. Tento nový prvek odkazuje k podobě místa ze začátku 19. století a má být tedy historickou reminiscencí.

Upravovat se má i Nostická zahrada – uprostřed trávníkového čtvercového pole chtějí projektanti vybudovat kašnu a k ní, do křížové dispozice vedoucí přístupové cesty dlážděné kameny. Nákladné tu mají být hlavně sadové úpravy (trvalky, keře a porosty), kvůli kterým má být park na noc uzavírán. V neposlední řadě se pak má v místě Nostické zahrady nad břehem Čertovky vytvořit vyhlídková plošina s lavičkami a na celé délce Čertovky by měly vzniknout tři nové přístupy k vodě.

Součástí projektu je samozřejmě i obnova trávníků, vybavení parku novým mobiliářem i rekonstrukce plynárenského domečku.

Klub Za starou Prahu je nucen konstatovat, že úroveň projektu není uspokojivá. Podstatné je, že se dostává do konfliktu s prvně uvedenými hodnotami parku. Konkrétně má k němu pak tyto výhrady:

Záměr vysadit v jižní části parku ovocný sad není žádoucí. Autoři projektu vydávají navrhovanou výsadbu za historickou reminiscenci, náznak toho,

*Prostranství mezi
památným platanem,
Lichtenštejnským palá-
cem a tzv. Werichovou
vilou*

co tu bylo dříve, ve skutečnosti ale chtějí dřívější podobu skutečně obnovit, ovšem v neúplné podobě. Brání tomu totiž promenáda, procházející v místech někdejšího ovocného sadu, na druhé straně pak nelze stromy vysadit zase z důvodů vedení sítí. Nejedná se tedy o náznak, ani o rekonstrukci, ale o vytvoření torzálního stavu, což je samozřejmě počínání naprosto nesmyslné. Ještě mnohem důležitější je fakt, že jakákoli rekonstrukce dřívější zahrady, zvláště když se v tomto případě jedná o pravidelně strážný sad, by se dostala do konfliktu s pojetím parku, který je motivován anglickým krajinářským slohem. Jde tu o střet dvou naprosto odlišných koncepcí zahrady a parku, které spolu už

z principu nemohou fungovat. V neposlední řadě pak sadová úprava ubírá volného prostoru, který je výraznou předností parku a narušuje prostor dlouhých travníkových ploch a jednotnost současné koncepce.

Novotvar esovky hlavní promenády naprosto nerespektuje dochovaný urbanistický kontext uličky U Sovových mlýnů, který je čitelný ve vedení a obrysové lince dnešních cest. Zároveň tím vytrhává park z vazby na okolí a výrazně mu ubírá na jeho osobitosti. Promenáda je také nevyhovující co do své velikosti – v některých partiích, např. po nástupu z náměstí Na Kampě, je její šířka ještě únosná, v jižní části se stává neúměrně předimenzovanou.

*Koryto Čertovky si dosud
alespoň zčásti zachovává
přírodní vzhled.*

Změna trasování cest narušuje pohledově exponované dlouhé trávnické plochy, vytváří z nich pravidelně traktovaný prostor, který jde proti klidnému rázu místa a současnou koncepci tak výrazně pozměňuje.

Velmi nežádoucí je jakékoli rozšiřování zpevněných ploch na úkor trávníků. Přestože na mnoha místech jsou trávniky velmi vyšlapané, jako u pomníku Dobrovského, je nutné hledat nová vhodná řešení, které si s touto situací poradí i při jejich zachování. Zvolení toho nejjednoduššího řešení – tj. vytvořit místo nich mlatové plochy – naprosto neodpovídá významu Kampy.

Konkrétně pak prostranství vedle rybářské restaurace rozhodně netrpí problémem prošlapaných trávníků a tak navržená mlatová plocha a rámuující záhony květin oprávněně vzbuzují obavy, že by se tento prostor mohl stát stanovištěm pro kavárenské stolečky. Opět tedy zásah v neprospěch zelených ploch.

Žádné úpravy by neměly jít proti volné využitelnosti a otevřenosti parku. Například velká investice do Nostické zahrady je přitom spojena s uzavíráním zahrady v nočních hodinách, což je už dnes veřejností odmítáno. Kampa je vytvořena jako veřejný park určený primárně pro obyvatele Prahy a tuto její stěžejní funkci by okrašlovací zásahy neměly nijak narušit.

Současná podoba Nosticovské zahrady. Pohled od můstku přes Čertovku k Nostickému paláci

Závěr

Jednotlivé zásahy, se kterými projekt přišel, nejsou kamínky s jasným místem v promyšlené mozaice. Celý návrh naopak působí dost nahodile, neuspořádaně a bez pochopení místa. Při revitalizaci parku na Kampě přitom není vůbec zapotřebí přicházet s výraznějšími koncepčními změnami, ale především obnovit a kultivovat současný stav. Toto by měla vzít městská část Praha 1 na vědomí a podle toho i jasně stanovit koncepci revitalizace parku.

Pavla Priknerová

Pohled rozlehlou trávnickovou plochou středu parku od hlavní cesty k jihozápadu

Foto: Pavla Priknerová, březen 2010

K NOVOSTAVBĚ V ULICI VE STÍNADLECH

Donedávna bezejmenná ulička, která dostala název odkazující k tajemné vontské čtvrti, kterou ve své fantazii stvořil spisovatel Jaroslav Foglar a kterou pak toužily objevovat ve stopách Rychlých šípů celé generace dětí věkem i duchem, není vlastně regulérní ulicí, ale pěší spojkou v „asanační spáře“. Odděluje totiž část Starého Města, která prošla asanační proměnou, a ostrůvek staré zástavby, která asanaci zázrakem unikla.

Vizualizace návrhu novostavby. Průhled ulicí U Obecního dvora od nároží U Milosrdných k uličce Ve Stínadlech.

Do ulice Ve Stínadlech nesměruje žádný dům svým průčelím. Z jedné strany chodec míjí štítové zdi asanační fronty domů mezi ulicemi Haštalskou a U Obecního dvora, z druhé strany cestu lemuje ohradní zeď areálu staré haštalské fary. Kde je tady nějaký pozemek ke stavbě? říká si člověk s údivem. Není zde žádný regulérní pozemek! Jen ploška při štítových zdech z asanačních činžáků.

Kdyby asanace pokračovala, což se naštěstí nestalo, nedokončený blok domů by se uzavřel až před anežským klášterem nárožím mezi ulicemi Anežskou a U Milosrdných. Ulička Ve Stínadlech je tedy jedním z míst, kde pražská asanace jako velmi suverénní urbanistický koncept ztratila dech a nadechnout se jí už nikdy nepodařilo. Když se pak podíváme na malebné domky haštalské fary a

*Současný stav téhož místa.
Foto Jan Bečka, květen 2010*

Anežské ulice, cítíme úlevu, že zkáze nepodlehly. Ale proč do místa styku těchto dvou konceptů, starého a nového, vsazovat násilně třetí element, který bude jen parazitovat na pár metrech volné plochy, ovšem svým cizorodým výrazem napáchá škodu obrovského rozsahu?

Námítky k Veřejnému ústnímu jednání k územnímu řízení na zástavbu pozemku č.kat. 919/3 a 919/4 v k. ú. Staré Město, Praha 1 – „Novostavba bytového domu s podzemní garáží při ulicích U Obecního dvora a Ve Stínadlech. Tyto námítky, mimo jiné, uplatnil Spolek občanů čtvrti Na Františku dne 19. února 2010

1. Na uvedených pozemcích by se nemělo stavět vůbec. V územním plánu není stanoveno, že tato konkrétní parcela je stavební. Ve funkční smíšené ploše jsou zahrnuty objekty bytové, nebytové, komunikace, veřejné prostory i zeleň. Pozemky 919/3 a 919/4 jsou v katastru vedeny jako plocha ostatní, využití zeleň. Protože se v širokém okolí jiná zeleň nevyskytuje, mělo by toto využití přetrvat.

2. Stavba řeší naprosto nevhodným způsobem úpravu tzv. asanační spáry, tedy sousedství původních objektů z doby před asanací a nově postavených. Parcela je pravděpodobně zbytkem původního pozemku, anebo původní parcelace území, zastavěného v rámci asanace Josefova a Starého Města. Přesto jsou přilehlé domy čp. 802 a 1046 již v části přiléhající ulici Ve Stínadlech snižené o několik pater, čímž jasně naznačují tehdejší tendenci případné další zástavby při pokračování asanace, tedy zbourání fary čp. 788 a 789 a Anežského kláštera. Ani tento sto let starý koncept se v návrhu novostavby vůbec nerespektuje a dům se vztahuje k nejvyšším bodům sousední poasanací zástavby, čímž má být devastováno historické prostředí, které si spíše zaslouží ohleduplnou retuš než brutální exhibici.

3. Novostavba by zastínila ještě více památkové objekty Obecního dvora, které si zaslouží zachránit pro nový účel, a také zastíní budovu fary čp.

788 severně od parcely 919/4, protože dvůr mezi domy čp. 802 a 1046 je jediným zdrojem oslunění pro tuto jihozápadní, tedy z hlediska oslunění nejcennější fasádu fary. Není tedy možné, aby studie osvětlení a oslunění nevykázala žádnou změnu těchto parametrů.

4. Geologická zpráva sice zajišťuje staticky založení vlastní stavby, neřeší ale vliv jejího založení na okolní již existující stavby. Geologický průzkum daného podloží konstatuje, že podklad je velmi složitý a obsahuje značně zvodnělé naplaveniny – tekuté písky a šterky, navážky. Vzhledem k řešení založení novostavby milánskými stěnami do hloubky cca 12 metrů pod terén, pravděpodobně až na skalnatý poklad, vzniká otázka, co takováto betonová vana udělá s prouděním podzemních vod a jejich hladinou. Je velice pravděpodobné, že hladina podzemní vody buď poklesne nebo naopak stoupne tak, že ohrozí statiku okolních budov, založených v mnohem menší hloubce. Zkušenost s povodní z roku 2002 je známá – po zvýšení a následném poklesnutí vody ve Vltavě a tedy i spodní vody v dané oblasti popraskala většina domů a některé pracují dodnes, přestože ulice nebyly zaplaveny. Vyžadujeme tedy provedení komplexního hydrogeologického průzkumu vlivu takto založené stavby na současné budovy i v souvislosti s připravovanými stavbami v okolí, zejména dostavbou Obecního dvora s jeho pětipatrovými podzemními garážemi.

5. Návrh fasády prokazuje naprostou neschopnost architekta vyřešit daný úkol, architektonická hodnota je velice slabá a nedosahuje hodnot vhodných pro stavbu v Pražské památkové rezervaci.

6. Navržená stavba je kontraproduktivní, protože by zmařila dosavadní úspěšné snahy města o obnovení atmosféry historické části Starého Města. Město Praha investovalo nemalé prostředky na obnovu dlažby, pouličního osvětlení, kanalizace, úpravy tzv. Koziho plácku apod. a nyní chce tuto atmosféru poškodit.

Martin Krise

OTEVŘENÝ DOPIS VE VĚCI ZAMÝŠLENÉ DEFORMACE BUDOVY ALBATROS NA NÁROŽÍ NÁRODNÍ TŘÍDY A PERŠTÝNA

Dne 23. května 2010 odeslal Klub Za starou Prahu níže uvedený Otevřený dopis ve věci zamýšlené přestavby kancelářského domu Albatros na nároží ulic Národní a Na Perštýně adresovaný třem subjektům: vedení firmy Pražská správa nemovitostí, spol. s r.o. (jako majiteli a investorovi stavby), řediteli pražského pracoviště Národního památkového ústavu PhDr. Michaelu Zachařovi a řediteli odboru kultury, památkové péče cestovního ruchu Mgr. Janu Kněžínkovi.

Vážení, výše oslovení,

Klub Za starou Prahu se na Vás obrací znepokojen záměrem dostavby výše uvedeného domu, který je vynikající ukázkou české architektury šedesátých let 20. století, dílem architektů Stanislava France a Ludka Hanfa z let 1966-1969. Přestože byl objekt před několika lety vzhledově pozměněn výměnou skleněného pláště, nepozbyl ze své původní hodnoty tolik, aby mohl být nyní svévolně deformován účelovou přístavbou ve prospěch zvětšení komerční kapacity budovy.

Dostavba, nyní projektovaná architektonickým ateliérem DAM Ing. arch. Petra Malínského, objekt Albatrosu rozšiřuje směrem do ulice Na Perštýně a spojuje s domem U Medvídků novou objemovou „výplní“ prázdného prostoru, který doposud záměrně a především účinně odděloval v hmotě a tvarosloví obě slohově odlišné sousední stavby. Kubus Albatrosu měl díky tomu ze tří stran prosklenou fasádu a budil dojem solitéru. Tato kompozice hmot byla nejen ukázkou promyšleného začlenění do historické zástavby obou ulic, která je v této lokalitě velice pestrá, ale je rovněž nepominutelnou součástí vlastní hodnoty objektu.

Vyzýváme investora, Pražskou správu nemovitostí, spol. s r. o.:

upustíte od této barbarské deformace hodnotné stavby, nekažte jméno své firmy tak nešetrným vstupem do historie české moderní architektury.

Vyzýváme památkové orgány všech úrovní a členy jejich poradních sborů: neschvalujte tento záměr, nepodléhejte nátlaku účelovosti a zdánlivé praktičnosti, odmítněte i kompromisní řešení, protože každá dostavba, přidávající k současné budově Albatrosu novou hmotu, hodnotu této stavby nevratně poškodí.

Vyzýváme odbornou i laickou veřejnost:

nebudme lhostejní k tomuto i dalším obdobným snahám komerčně zahustit zástavbu města na úkor jejích estetických kvalit.

-b-

Fotografie
viz též na druhé straně
obálky

NÁKLADOVÉ NÁDRAŽÍ ŽIŽKOV – NÁVRH NA PROHLÁŠENÍ NEMOVITOU KULTURNÍ PAMÁTKOU

Nákladové nádraží Žižkov na dobové pohlednici z roku 1939. Soukromá sbírka

Úvod:

Bezprostředním podnětem k podání tohoto návrhu bylo naše nedávné zjištění skutečnosti, že k dnešnímu datu nebylo zahájeno řízení k projednání návrhu prohlášení nákladového nádraží Žižkov kulturní památkou, který v roce 2003 předložil Národní památkový ústav. Z toho důvodu předkládáme tento nový návrh doplněný o skutečnosti, které pokládáme za relevantní pro doložení podstaty, že nákladové nádraží Žižkov je souborem, který je významným dokladem „historického vývoje, životního způsobu a prostředí společnosti“ jako projev tvůrčích schopností a práce člověka, který ve smyslu § 2, odst. 1, písm. a) zákona č. 20/1987 Sb. v platném znění pro své kvality urbanistické, umělecké i technické splňuje podmínky k prohlášení kulturní památkou.

V úvodu bychom rádi připomenuli význam a místo tohoto souboru pro pražské industriální dědictví, které právě v uplynulém desetiletí utrpělo v důsledku rozsáhlých demolí a výstavby v katastru hlavního města nenahraditelné ztráty (Strojárna Ruston zbořena 2007, ČKD Libeň zbořena 2002, Praga Libeň zbořena 2002 ad.). V důsledku živelné výstavby ve dříve industriálních čtvrtích hlavního města se tak zcela zbytečně ztrácí jejich původní identita. Přičemž ke ztrátám na zajímavých objektech i genu loci dochází často jen díky volbě nejlacnějšího řešení, zatímco možnosti, které nabízejí v západní Evropě ověřené příklady četných konverzí (nová využití a citlivé přestavby) těchto objektů, je využíváno bohužel jen minimálně.

Domníváme se, že soubor budov žižkovského nákladového nádraží je důstojným reprezentantem

kvalit funkcionalistické industriální architektury, který nemá v Praze obdoby. Jeho zachování a vkomponování do nové výstavby Žižkova pomůže této čtvrti si zachovat svoji původní industriální tvář. Nákladové nádraží Žižkov s novým využitím a v nových urbanistických souvislostech může být pro moderně se rozvíjející čtvrt hodnotným souborem, který může organicky vytvořit její nové přirozené centrum. Praktické možnosti nového využití areálu se zachováním budovy v navrhovaném rozsahu byly prověřeny urbanistickou studií (ing. arch Jan Sedlák, 2005–2007), studií architektonickou (ing. arch Jaroslav Šafer a ing. arch. Oldřich Hájek, 2006) a také četnými pracemi studentskými – na Škole architektury AVU (2003), FA a FSv ČVUT (2006–2007), aktuálně na Fakultät für Architektur und Raumplanung TU Wien.

Vedle zvážení dále popsanych kvalit, ze kterých zde stručně zmiňujeme zejména jedinečnost provozního řešení nádraží, bychom také rádi upozornili na skutečnost, že současná doba je do jisté míry přelomová v oblasti změny vnímání hodnoty industriálních objektů. Posun názorů odborné i širší veřejnosti v oblasti ochrany industriálních objektů je možné dokumentovat stále se rozvíjícím výzkumem a teoretickým studiem, zaštiťeným Mezinárodním výborem pro obnovu industriálního dědictví TICCIIH (srov. Charta industriálního dědictví z roku 2003), aktivitami NPÚ (Výzkumný úkol 8140 – Územní plošný a oborový výzkum industriálního dědictví v rámci výzkumného záměru Ministerstva kultury ČR MK07503233304) i činností specializovaných akademických pracovišť

(VCPD FA ČVUT). Domníváme se, že ignorování fenoménu změny vnímání industriálního dědictví by v případech tak ucelených souborů, jakými jsou pražská nádraží obecně, mohlo vést k nenávratné ztrátě, kterou je snad možné přirovnat k plošné asanaci pražského židovského města na přelomu 19. a 20. století.

Historie objektu:

Velkokapacitní koncové nádraží sloužilo nejen rychlé překládce zboží, zejména potravin, na nákladní automobily, ale zároveň umožnilo jeho krátkodobé skladování ve strojních chladnicích. Na projektu trati pracoval ing. Miroslav Chlumecský (1890–1951), autor tzv. Dispozičního plánu budoucích železničních úprav v Praze. Ten Státní regulační komise schválila v roce 1927 a téhož roku byla stavba zahájena realizací výhybny Malešice na spojnici Libeň-horní nádraží–Vršovice. Budovu vyprojektovali během roku 1930 ve společné kanceláři Dr. ing. Karel Caivas (1897–1976) a ing. arch. Vladimír Weiss (1897–1989), provedly ji firmy Karla Skorkovského, Bohumila Belady a Františka Strnada, specializující se na železobetonové konstrukce, ocelové konstrukce dodala ČKD, výtahy vinohradská firma Jan Prokopec. Se stavbou skladišť a ramp se začalo roku 1931, správní budovy 1934 a 1. 3. 1936 byl zahájen pravidelný provoz.

Popis objektu:

Typologicky je budova kombinací halového nákladového nádraží a etážových skladišť. Provozní budova (parc. č. 4481/1) má dvě čtyřtraktová křídla se dvěma patry a dvěma suterény, přízemí je lemováno zastřešenými vnitřními vagonovými a vnějšími automobilovými rampami. Jejich železobetonový skelet má hříbové stropy projektované na

Detail fasády v současném stavu

nosnost 2000 kg/m². Křídla jsou složena z modulů o sedmi polích, spojených půlpoli s prosklenými fasádami. Severní křídlo, pro zboží vyvážené z Prahy, má těchto modulů šest, větší jižní, pro zboží přivážené osm, a dosahuje tak délky přes 350 m. Provoz nádraží probíhal oběma směry ve dvou vertikálně oddělených větvích, jednu provozovaly dráhy, druhou soukromí dopravci. Dráhy manipulovaly zbožím z vagonů po vnitřních rampách skrze

Střední rampa, výtahové věže a lávky

přízemí skladišť na rampy vnější – v jižním křídle, v severním směrem opačným. Dopravcům sloužila rampa uprostřed kolejíště, na níž stojí deset ocelových výtahových věží, spojených lávkami s horními dvěma podlažími obou křídel skladišť, která byla dopravcům pronajímána, stejně jako jejich suterény. Tyto prostory obsluhovaly výtahy v půlpólech, navazující na příčné tunely pod budovami i kolejíštěm, ústícími po obvodu areálu. Správní budova (parc. č. 4481/1) – dvoupatrový pěti- až šestitrakt – je orientovaná kolmo na provozní křídla a souběžně s ulicí Jana Želivského, má předsazenou fasádu zdobenou kabřincem. Areál doplňují dvě symetricky umístěné vrátnice (obě stojící na parc. č. 4450/1) před hlavní budovou, za pravou z nich se nachází samostatně stojící vodárna (parc. č. 4476). Všechny stavby se stylově řadí ke střídme linii meziválečného funkcionalismu.

Stavebně technický stav:

Kvalitně provedené železobetonové a ocelové konstrukce jsou dosud v dobrém technickém stavu, dochovány jsou četné technické a architektonické detaily stavby.

Zdůvodnění návrhu:

Nákladové nádraží Žižkov je svým provozním řešením zcela jedinečné (viz lit. II, s. 4–5) a dnes představuje největší a nejlépe dochovanou funkcionalistickou průmyslovou budovu v Praze. Vzhledem ke stavu a disposičnímu řešení budovy lze předpokládat její nové využití, bez narušení hmotné podstaty a s jasně čitelným původním provozem.

O významnosti Nákladového nádraží svědčí i pozornost, jakou mu věnuje odborná literatura (viz Literatura). Lze předpokládat, že tato hodnota bude stále stoupat.

Detail dvojice výtahových věží

Vzhledem k výše uvedeným skutečnostem jsme přesvědčení, že výše definovaný soubor objektů naplňuje hodnoty, které předpokládá ust. § 2 odst. 1 písm. a) zákona o státní památkové péči pro to, aby jej Ministerstvo kultury prohlásilo za kulturní památku. V případě pochybností a nejasností jsme připraveni poskytnout další informace, které mohou být relevantní pro rozhodnutí.

Prameny:

Archiv Českých drah, Praha-Libeň.

Literatura:

- I) Nákladové nádraží Žižkov. Jeho vznik a uspořádání, Praha 1935.
- II) Nové nákladové nádraží na Žižkově. Zvláštní otisk – Štátnou cestu. Propagační měsíčník ČSD, výhradní oficiální propagační časopis ředitelství státních drah v Praze. 1936.
- III) Arnošt Katz, Nákladové nádraží Praha-Žižkov, Praha 1937.
- IV) Stanislav Bechyně, Stavitelství betonové, ČMT Praha 1938, s. 6.
- V) Vladimír Šlapeta, Praha 1900–1978. Praha 1978, s. 48.
- VI) Rostislav Švácha, Od moderny k funkcionalismu, Praha 1985, s. 510.
- VII) Jan Jakub Outrata, Nákladové nádraží Žižkov, in: Hana Hlušíčková (ed.), Technické památky v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, III. díl (P–S), Praha 2003, s. 233.
- VIII) Lukáš Beran – Vladislava Valchářová (eds.), Pražský industriál. Technické stavby a průmyslová architektura Prahy, VCPD, Praha 2005, s. 115.
- IX) Petr Vorlík (ed.), Druhý dech průmyslové architektury. Katalog výstavy, ČVUT, Praha 2007.
- X) Lukáš Beran – Vladislava Valchářová, Industriál Prahy 3. Technické stavby a průmyslová architektura, VCPD ČVUT, Praha 2009, s. 36–39.

XI) Lukáš Beran, Nákladové nádraží Žižkov, Za starou Prahu XXXVIII (IX), č. 3, 2008, s. 48–51.

XII) Benjamin Fagner – Jan Zikmund (eds.), Co jsme si zbořili, VCPD ČVUT, Praha 2009, s. 126.

XIII) Heslo V000242 – Nákladové nádraží Žižkov (Vladislava Vachářová – Lukáš Beran), in: Registr stavebních děl – ČVUT v Praze, <https://registr.cvut.cz/rsd/index.php> (2010).

Autorizace návrhu:

Zpracovali: Mgr. Lukáš Beran (VCPD FA ČVUT), Mgr. Michal Novotný (člen Domácí rady Klubu Za starou Prahu)

Fotodokumentace: L. Beran, Z. Lefan

Text byl pro Věstník nepatrně zestručněn.

ZA ZACHOVÁNÍ HISTORICKÝCH HODNOT PRAHY

Klub Za starou Prahu s radostí sděluje, že obdržel prohlášení členů Masarykovy společnosti, Společnosti Jana Masaryka a Společnosti Edvarda Beneše, kterým zcela spontánně vyjadřují podporu jeho činnosti. Celkem šedesát sedm členů uvedených tří společností svými podpisy stvrdilo tento text:

My, níže podepsaní členové občanského sdružení Masarykova společnost (Společnost Jana Masaryka, Společnost Edvarda Beneše) podporujeme činnost Klubu Za starou Prahu ve všech jeho iniciativách a žádáme ho, aby učinil potřebné kroky k zamezení stavební činnosti poškozující pražský urbanistický celek.

Odvoláváme se na prohlášení části Hlavního města Prahy za městskou památkovou rezervaci UNESCO a odmítáme necitlivé zásahy do cenného urbanisticko-architektonického souboru, jímž se Praha během uplynulých staletí stala.

Zejména podporujeme současnou činnost Klubu Za starou Prahu, jež se týká přestavby vnitrobloku mezi Václavským náměstím, ulicemi Panskou, Jindřišskou a Na Příkopě a „revizalizace“ Klementina pro potřeby Národní knihovny ČR a doufáme, že se podaří modifikovat průběh a výsledky obou stavebních prací.

Domácí rada Klubu Za starou Prahu je vděčna přátelům z uvedených společností za pochopení svého mnohaletého úsilí, váží si tak přímo a upřímně vyjádřené podpory a s vědomím odpovědnosti vůči vyslovené důvěře bude pokračovat dle svých tradic a svědomí v započaté práci.

DOBŘÉ ZPRÁVY Z PAŘÍŽE

Fakt, že nejen války a přírodní katastrofy, ale i lidská ziskuchtivost a nevědomost jsou masivními likvidátory památek, máme u nás natolik zažitý, že nás případy vážných ohrožení památek tímto způsobem nikterak nepřekvapují. Popravdě řečeno si tento stav v naší zemi a zejména v Praze vysvětlujeme neutěšenou politicko-společenskou situací a optimisté doufají v lepší časy. Těch se však zřejmě jen tak nedočkáme, ani tzv. vyspělé země na tom nejsou aktuálně nejlépe.

Díky kontaktům s partnerskými organizacemi Paris historique či Pro Fribourg víme, že Francie ani Švýcarsko už nejsou pro památky zeměmi zaslíbenými a že developéři vítězí proti oficiálním památkovým orgánům i občanským sdružením čím dál častěji. Proto je třeba zaznamenávat i úspěchy, zejména když jsou nám blízké například tím, že má jejich pozadí politický podtext, jako tomu bylo v případě paláce Lambert.

Původní projekt rekonstrukčních prací na jednom z nejvýznamnějších barokních paláců, postavených na ostrově sv. Ludvíka slavným architektem Louisem Le Vau (architektem královského zámku Versailles) pro Jean-Baptiste Lamberta, sekretáře Ludvíka XIII., byl velmi diskutovaný. Přes proklamovaný návrat k předpokládanému stavu paláce ze 17. století, byla navrhovaná modernizace interiéru pod taktovkou vrchního památkového architekta Alaina-Charlese Perrota shledávána příliš brutální.

Ze začátku vše vypadalo nadějně. V červenci roku 2007 prodal palác baron Guy de Rothschild, v jehož vlastnictví byl 30 let, bratrovi Katarského emíra, známému milovníku francouzského umění, a měla následovat ukázková rekonstrukce paláce s náklady dosahující částky 40 milionů EUR. Pro

přílišný rozsah prací však Komise pro starou Paříž - Commission du Vieux Paris, orgán městské památkové péče, projekt 18. prosince 2008 odmítla. Také asociace Paris Historique se pokoušela, leč marně, odvrátit stavebníka a architekty od kontroverzních zásahů. Výhrady k projektu vyslovil i starosta Paříže Bertrand Delanoë.

Přesto tehdejší ministryně kultury, Christine Albanel, projekt s určitými změnami 11. června 2009 odsouhlasila. Ty však asociace Paris Historique rozhodně nepovažovala za dostatečné. Podařilo se jí za záchranu paláce mobilizovat jak památkové experty a veřejně činné osoby, tak širokou veřejnost prostřednictvím petice, která dosáhla tisíců podpisů nespokojených Pařížanů a příznivců památek z celé Evropy včetně členů Klubu Za starou Prahu.

Na základě odvolání proti „souhlasu“, které podala Paris Historique, byl 15. září „souhlas“ zrušen ve zkráceném jednání, po dvou důležitých slyšeních.

Právnickí ministerstva a také majitele podali stížnost ke Conseil d'Etat, aby dosáhl zrušení tohoto historicky významného rozhodnutí.

Z obavy, že dlouhý a nejistý proces poškodí jak památku, která potřebuje rekonstrukci, tak i zájmy

vlastníka, nový ministr kultury Frédéric Mitterrand a starosta Paříže Bertrand Delanoë zahájili na konci listopadu jednání, ve snaze přiblížit stanoviska protivných stran.

Po dvanácti měsících polemik skončila aféra kompromisem, 22. ledna 2010 byla podepsána dohoda mezi šejkem Hamadem Al-Thani, synovcem Katarského emíra, asociací Paris Historique a ministrem kultury. Stala se exemplárním případem, kladoucím limity zásahům do památkově chráněné budovy.

Abychom byli schopni docenit význam uzavřené dohody, zrekapitulujme si nejdiskutabilnější zásahy, z nichž vlastník slevil. Jedná se o podzemní parkoviště a výtah pro automobily pod čestným dvorem a technické zázemí pod poslední auten-

tickou „zavěšenou“ zahradou z doby Grand siècle. Její parapet, sledující křivku řeky nebude zvýšen. Rozvody v nejcennějších prostorách povedou pod podlahou a nenaruší výzdobu, která je místy signována slavnými jmény Le Brun et Le Sueur. Lambertův Kabinet si zachová krb, bude zde však zřízen výtah do podzemí, což je podmínka majitele. Nebude zrušena neogotická galerie Jean-Baptiste Lassuse, zřízená v 19. století knížetem Czartoryskim, ve které se setkávala romantická Paříž s umělci jako Chopin a Delacroix. Konečně, místo plánovaných 40 % bude vyměněno nejvýše 10 % kamenů fasády.

Blog ke kauze paláce Lambert naleznete zde: <http://lambert.over-blog.org/>

Radmila Veselá

„Palác Lambert klimatizovaný?“ – sarkastická fotomontáž z blogu ke kauze.

O HRADNÍM VODOVODU

Když se přehoupala polovina devátého století přenesli Přemyslovci své sídlo z Levého Hradce do Prahy a vybudovali nad Vltavou v prostoru současného Hradu nové hradiště. A již v této době bylo zásobování hradiště vodou nepochybně závažnou otázkou, i když patrně postačily pro jeho zásobování místní vývěry. O využívání vývěrů přímo v prostoru přemyslovského hradiště svědčí z hlediska vodohospodářského nejen zajímavý, ale i závažný archeologický nález uměle vyhloubeného zdroje vody pod Svatováclavskou kaplí. Studna zachycující slabý pramének vody (některými autory nepřesně nazývaná cisterna), měla oválný tvar o rozměrech sto čtyřicet na sto šedesát centimetrů a hloubku dvě stě šedesát centimetrů. Při odkrytí byly nalezeny ve studni, která je nepochybně jedním z nejstarších vodních děl v Čechách, zbytky vědérka.

Dalším zdrojem vody byl potok Brusnice, tento levobřežní přítok Vltavy byl napájený vývěry vody z jižní strany křídového útvaru Střešovické vysočiny v prostoru dnešního Břevnova a měl podstatně větší průtok než současný tok.

Lze předpokládat, že i na pražském přemyslovském hradišti byla, obdobně jako v jiných sídlech, zadržována v nadzemních cisternách dešťová voda.

Zvyšující se spotřeba vody v následujícím období byla řešena hloubením pravděpodobně tří studní. Asi začátkem čtrnáctého století při přestavbách Hradu prováděných Karlem IV., v době kdy byl moravským markabětem, vyhloubili v jihozápadním rohu třetího nádvoří studnu s hloubkou sto jednoho lokte. Při průzkumu prováděném na Hradě v roce 1930 byla zjištěna její přesná hloubka – šedesát šest metrů a čtyři centimetry. Tato studna se nezachovala.

Další studna zvaná Rudolfova se začala používat na přelomu čtrnáctého a patnáctého století. Vyhloubili ji v prostoru kaple svatého Kříže. Za doby studené války v druhé polovině minulého století sloužila jako výtah do podzemních krytů určených pro prezidenta a jeho nejbližší spolupracovníky.

Do současnosti se zachovala pouze renesanční studna z tereziánské doby na druhém hradním nádvoří s kruhovým železným krytem ze sedmáctého století.

V době své vlády pokračoval císař Karel IV. (1346-1375) v zajišťování vody pro Hrad zcela originálním způsobem. Zavedl samospádový vodovodní systém, jehož zdrojem byly prameny v oblasti Kajetánky, známé již v raném středověku. Systémem teklo půl litru vody za vteřinu do dřevěné kašny umístěné poblíž Královského paláce, odtud se voda na místa spotřeby roznášela v putnách. Kašna byla v roce 1373 ozdobena proslulou sochou sv. Jiří dílem Jiřího a Martina z Kluže, kterou později instalovali také u dalších hradních kašen na tom místě. Objem vody dodávaný systémem převyšoval tehdejší potřebu a patrně postačoval po dlouhou dobu jednoho století. Zařízení tohoto druhu – první

ve střední Evropě – se stalo příkladem i pro jiná evropská královská sídla. Podle některých autorů vodovodní systém Pražskému hradu další feudální sídla záviděla.

V dobových pramenech z patnáctého století je uváděno, že „císař Zikmund Lucemburský (vládl v letech 1436-1437) zapsal 60 kop grošů Matěji Prvníčkovi, hrnčíři na Novém Městě pražském, kterouštu sumu má oddělat na troubách, po nichž se voda okolo Třechovic (Střešovic) na Pražský hrad vede.“ Ovšem ještě před potrubím z pálené hlíny byla voda na Hrad, odebíraná patrně z Litoveckého potoka, dopravována v potrubí dřevěném.

Borové nebo dubové kmeny, určené pro výrobu potrubí pokládaného do země, se delší dobu namáčely. K tomu byl na dnešním Hradčanském náměstí nedaleko Arcibiskupského paláce zřízen rybníček. Zpracování kmenů na trubky o vnějším průměru asi třicet centimetrů a jejich vrtání se provádělo nedaleko rybníčka. Vnitřní otvor měl po jednom vrtání průměr pět centimetrů. Otvor o průměru deseti centimetrů bylo nutno postupně vrtat až čtyřikrát. Vrtání se provádělo ručně nástrojem, který se podobal současnému nebozezu ovšem s větším průměrem a méně závitů. Tento nástroj je k vidění v pražském Vodárenském muzeu v Podolí. Dřevěné potrubí se do země ukládalo v hloubce asi jednoho a půl metru tak, aby strana kmenu původně obrácená k severu (s hustšími letokruhy) byla vespod – to mělo zaručit delší životnost trubky. Trubky se spojovaly takzvanou manžetou a spoje se obkládaly jilem, avšak ztráty dopravované vody byly značné. Později byl ke spojení a současném těsnění dřevěných dílů potrubí používán železný díl tvaru krátké trubky zhruba o polovičním průměru potrubí, který se zarážel do konců spojovaných dílů. Dřevěné potrubí tohoto provedení je též jedním z exponátů Vodárenského muzea v Podolí. Životnost dřevěného potrubí byla šest až dvacet let a rozvody s dřevěným potrubím byly používány ještě na počátku devatenáctého století. Souběžně s dřevěným potrubím začaly být používány trubky z pálené hlíny a později trubky litinové.

V šestnáctém století nastal na Pražském hradě opět nedostatek vody. Do tohoto období patří instalování nádržky na vodu nad Španělským sálem. Z nově zřízených Jezdeckých schodů údajně odbočovala na západ další chodba určená pro mezky, na jejichž hřbetech byla do nádržky voda dopravována. Nádržka nad Španělským sálem byla odstraněna v roce 1820.

Nedostatkem vody trpěly také císařem Ferdinandem I. (1526-1564) založené nové zahrady a budovy za Jelením příkopem. Pro ně byl zřízen v roce 1540 vodovod nazývaný Zámecký, který využíval prameny z prostoru Andělky v Břevnově. Dalším zdrojem vody pro Hrad byl Královský vodovod, zřízený v roce 1573. Tím byla dodávána odděleně pitná (pramenitá) a užitková (měkká) voda. Pitná voda byla jímána v několika štolách vyhloubených v pískovcovém masivu severní strany již uvedené Střešovické vysočiny v letech 1540–1572. Štoly se nacházejí mezi současnými ulicemi Na Petřinách a Pod Novým lesem. Pitnou vodou byla zásobována královská kuchyně a kašna na Jiřském náměstí. Užitková voda byla odebírána z Libockého rybníka a potrubím protékala Veleslavínem. Dodnes to připomínají názvy ulic Nad Hradním potokem, Nad Hradním vodovodem u Veleslavínského zámečku a Nad Hradním vodojemem pod kostelem sv. Norberta a také vodovodní domek z roku 1555. Voda z Libockého rybníka byla čerpána do rybníků v současném areálu správy hradního zahradnictví, odtud byla odebírána do koníren k napájení koní, do Královské zahrady pro závlahy a do kašen. Jeden z rybníků je zachován a je vidět je z Loretánské ulice. Někteří autoři uvádějí, že do kašen a rybníků v bažantnici Královské zahrady byla též odebírána voda z potoka Brusnice, který tekl k hradnímu opevnění do prostoru bašty XI, pod kterou byla čistírna vody.

Se zásobováním Hradu vodou souvisí také rozsáhlý les nazývaný Malejov (později obora Hvězda). Na začátku vlády císaře Rudolfa II. (1567–1611) byla zde pitná voda pro Hrad odebírána ze studánky Světlička v sudech. Na informační tabuli v oboře Hvězda, jejíž stanoviště je poblíž Světličky, se uvádí, že za další vlády císaře Rudolfa II. vznikl nový vodovod pro dopravu pitné vody na Hrad. Vysoce kvalitní voda byla získána v promyšleném systému jímacích štol v propustných vrstvách pískovců a opuky obory Hvězda. Vchody do některých jímacích štol jsou ve Hvězdě zachovány, fotografie jedné z těchto štol je na **obr. 1**. Tato jímací štola nepravidelného profilu, zjištěná v roce 2007, je dlouhá dvanáct a půl metru. Doba ražby štoly a ukončení jejího provozu není známá.

K dopravě užitkové vody na Hrad navrhl pro Rudolfa II. unikátní vodovod hvězdář Tycho de Brahe. Byl to tzv. příkopový vodovod, vedený od rybníka u Litovic a určený pro zásobování hradu

1. Jeden ze vstupů do jímacích štol pitné vody v oboře Hvězda

užitkovou vodou. Koryto příkopu, ve kterém byly uloženy vodovodní trubky, bylo nutno každé jaro čistit. Aby voda v zimě v potrubí nezamrzala, byly trubky zakrývány sněhem.

Les Malejov přeměnil císař Ferdinand II. (1620-1637) v oboru Hvězda, a ta byla v roce 1797 upravena v „libosad“ dnešní podoby. Severozápadní částí obory protékal tehdy Litovecký potok, do kterého ústil menší bezejmenný potok pramenící v oboře. Poblíž bezejmenného potoka se nacházela studánka již uvedená Světlička – později nazývaná Světluška – která sloužila nějaký čas i pro Hradní vodovod. Nad studánkou byla postavena působivá stavbička, původní studniční domek Světlička (**viz obr. 2**). (Obrázek je převzat z jedné informační tabule naučné stezky zřízené v oboře Hvězda v roce 2009). Ve dvacátém století byla nad Světluškou zřízena vodárna v podobě zachycené na **obr. 3**. Pomocí této vodárny se v současnosti odebírá voda k zalévání plochy před letohrádkem Hvězda. Nad-

2. Původní stavba studničního domku Světlička

zemní část vodárny ve strži vlevo od letohrádku má tvar věžičky, nízké rozhledny či majáku, a vodohospodář je nazývána podle místního prastarého pramene vody. Stavba u potoka, v němž je voda ovšem jen výjimečně, stojí na betonovém základu tvaru šestibokého hranolu. Má průměr dva metry, vysoká je asi pět metrů. Nad jedním schůdkem u země jsou plechové dveře s průzorem. Uvnitř je tma a není vidět nic, co by mohlo funkci objektu poodhalit. Stěny jsou z červených cihel, spodní část má dvacet tři a horní čtrnáct řad. Spodní a horní část je rozdělena betonovým pásem, v horní části jsou čtyři kruhové průzory – to dává stavbě onu podobu malého majáku. Střechu tvoří převísle betonové kolo.

3. Současná stavba vodárenského objektu nad studánkou Světluška

V čase založení libosadu Hvězda vznikla také studna, která dostala potřebné vybavení a nad níž byl postaven domek (**obr. 4**). Voda z této studny sloužila pro potřebu oborníka, jak byl nazýván správce obory, a později také restaurace. K domku je vhodný přístup od vstupní brány do obory Hvězda v Libocké ulici, odtud vede jedna stezka napříč oborou k bráně blíže mohly bitvy na Bílé hoře. Domek nad studnou stojí vpravo od této stezky, má půdorys tři na pět metrů, šindelovou střechu sestavenou z dvakrát sedmi řad šindelů a je vybaven zařízením pro ruční čerpání vody z devatenáctého století. Jsou to dvě velká kola, na jejichž hřídelích jsou dvě menší kola ozubená. Stavba nad studnou, kterou nazývají pracovníci pečující o zeleň v oboře „domeček“, je poměrně zachovalá, jen stěny jsou nepěkně vyzdobeny sprejovými nápisy.

4. Domek nad studnou pro oborníka v oboře Hvězda

Z roku 1723 kdy vládl císař Karel VI. (1711-1740), se zachovala mapa Hradního vodovodu od Františka Antonína Leopolda Klosse, jejíž kopii je možno vidět ve Vodárenském muzeu. Na několika-metrové ploše byl zaznamenán průběh trasy vodovodu a jeho okolí až za Hostivice, kde byly zřízeny tři rybníky. Zmenšená kopie mapy je zobrazena na informační tabuli v oboře Hvězda. Užitková voda tekla strouhou z rybníků za Hostivicemi a z Markytského panského rybníka (Libocký rybník) na Hrad. Na mapě je naznačeno připojení Císařského vodovodu užitkové vody na Libocký rybník tzv. Císařským náhonem. Dno náhonu je zpevněno dřevem, břehy vrby. Vrby byly každoročně prořezávány a získané pruty využívány ke košíkářským účelům. Ve Vodárenském muzeu je kopie dobové fotografie z roku 1910, na které je strouha s vodou

5. Vodovodní domek v Praze 6, v ulici U Studny

6. Vstup do jedné z jímacích štol ve Střešovicích v pískovcovém zalesněném masivu mezi ulicemi Na Petřínách a Pod Novým lesem

pro Hrad zachycena. Kromě Klossovy mapy je trasa Hradního vodovodu znázorněna též na několika starých dobových mapách Liboce, Veleslavína a Vokovic.

Z původního Hradního vodovodu zůstalo zachováno několik objektů. Předně to jsou jímací štolky vody v oboře Hvězda (viz obr. 1). Další zachovanou stavbou je tzv. Vodovodní domek (**obr. 5**). Někteří občané Prahy mohou znát v Praze 6, v ulici U Studny „...malou a nízkou stavbu čtvercového půdorysu se zdmi z opuky a pískovce, doplněnými pálenými cihlami a zastřešenou stanovou střechou ve tvaru pravidelného jehlanu“. (Hanzlíková, Bureš: *Do Veleslavína za pozůstatky hradního vodovodu*, Šestka 2001). Tato malá stavba rekonstruovaná společně s veleslavínským parkem, je zařazena mezi nemovité kulturní památky. Málokomu je to známo, protože desítky let o této skutečnosti chybí jakákoliv informace. Ovšem označení kulturní památka si domek nepochybně a právem zaslouží. Je to totiž jeden z mála viditelných pozůstatků středověkého pražského Hradního vodovodu. Jeho určení vyplývá z informační tabule, která na domku visela údajně ještě v šedesátých letech minulého století: „...domek byl postavený zedníkem Jáskem v roce 1555 a objekt byl jedním z manipulačních vodovodních domků ku čištění vody a rour, stavěných nad hradním vodovodem.“

Dále jsou zachovány vstupy do jímacích štol ve Střešovicích v pískovcovém zalesněném masivu mezi ulicemi Na Petřínách a Pod Novým lesem. V letech 2003 a 2004 byly Správou Pražského hradu některé z původních jímacích štol opraveny a znova se odtud dodává užitková voda pro Hrad. Vchody do těchto jímacích štol jsou na **obr. 6 a 7**. I když se tato voda používá jako užitková a je určena zejména k zavlažování zahrad a napájení obnoveného potoka Brusnice v Jelením příkopu, laboratorní

rozbory prokázaly, že má kvalitu požadovanou pro dodávky současné pitné vody.

Lze předpokládat, že pod vozovkou, chodníky a půdou v zahradách Veleslavína a Střešovic se ještě skrývají další pozůstatky Hradního vodovodu. Zejména dřevěného potrubí i potrubí z pálené hlíny a z litiny. A také je pravděpodobné, že při různých terénních úpravách a nových stavbách byla část Hradního vodovodu z neznalosti zničena.

Stanislav Srnský
Autorka fotografií Jitka Srnská

7. Pohled na vstup do jímací štolky upravené pro současný odběr užitkové vody pro Pražský hrad

Marie Hovorková

VZPOMÍNKY MARIE HOVORKOVÉ

ÚVOD

Dnes už je zřejmé, že celá pražská asanace byl katastrofální omyl právě tou svou plošnou paušálností. Kromě toho se odborníci navíc shodují, že největší škodou, kterou pražská asanace způsobila Praze, bylo zboření domů na severní straně Staroměstského náměstí a v Platnéřské ulici. Přitom ani jedno z těchto míst nesouviselo přímo s židovskou čtvrtí, kvůli níž asanace původně vznikla a již se měla týkat, ale bylo projevem byrokratické zvržlosti a bezhlavého pokrokářství – stejného jaké vedlo ke zničení třeba renesanční Krocínovy kašny už o čtyřicet let dříve. Dovolil bych si připojit k těm největším škodám ještě malebnou a architektonicky vyváženou skupinu domů okolo kostela sv. Ducha, která sice stála uprostřed ghetta, ale podle zachovaných fotografií (jakož i podle Langweilova modelu) je to škoda nesmírná.

Do redakce Věstníku Klubu se dostaly tyto vzpomínky klikatými cestami. Marie Hovorková, narozená roku 1897 byla moje nevlastní babička – druhá žena mého dědy, spisovatele Jaroslava Naumana. To, že psala knížky, jsem věděl už od dětství, a ty pohádkové jsem i rád četl, avšak to, že se narodila v Platnéřské ulici – v té původní předasanační, a že o tom napsala dokonce i knížku, jsem se dozvěděl až teprve nedávno. Ta kniha vyšla totiž velmi dávno, v roce 1922 – a od té doby už nikdy, a tak není divu, že unikla mé pozornosti.

Babička nebyla ani památkářka, ani studovaná kunsthistorička ani malířka, dokonce ani kdovíjaká spisovatelka, ale dovedla několika slovy navodit atmosféru a vystihnout podstatu onoho tajemného kouzla staré Prahy, které je i důvodem té přitažlivosti a magičnosti, kterou dodnes turisté v tom, co z ní zbylo, hledají, a konečně, proč vznikl náš Klub Za starou Prahu. Kromě toho uměla (téměř nerudovsky) popsat život ve staré Praze s jejími obyvateli a figurkami.

Právě Platnéřská ulice je potvrzením starého pořekadla, že: „když dva dělají totéž, nebývá to totéž“. Aniž změnila ulice svůj směr či délku, a jedna část její stěny (ta u Klementina) se dokonce nezměnila vůbec, aniž byla přejmenována, přesto se stala zásluhou tupých inženýrů úplně jinou ulicí. Ta původní se vinula v půvabné křivce, lemována originálními domy, ta dnešní je uniformní nudnou řadou činžáků a úradů. To, co je součástí vojenské představy o krásnu a pořádku na cvičišti, nemusí platit o urbanismu ve městě.

Hlavním argumentem pro pražskou asanaci byl nedostatek světla v ulicích a dvorech a celková nehygieničnost a stavební zchátralost páté čtvrti. Ale navíc to byla i schematická představa, že zločinnost se rodí v bídě a v temných zákoutích. Možná, že ten důvod mohl platit někde v nejchudších uličkách v hlubinách ghetta, ale určitě ne, jak je zřejmé

z textu Marie Hovorkové, v Platnéřské či přilehlých ulicích, ať už to byla Kaprova, Valentinská nebo Žatecká. Dvory a pavlače byly slunné, porostlé zelenou travičkou, schodiště čistá a posypaná bílým pískem, pečlivě vybílená s okny plnými květin – a hlavně obydlená laskavými (a většinou poctivými) řemeslníky a obchodníky.

Jsou to však především lidské rozměry a měklost urbanistické linky všech tehdejších domů, v původním zdivu snad románských a gotických a v renesanci a v baroku dostavěných. Ale hlavně ono impoderabile většiny historických staveb: ono tajemství, výtvarná fantazie a útulnost, kterou Marie Hovorková na mnoha místech tak zdůrazňuje.

Pavel Nauman

MARIE HOVORKOVÁ: DĚTSTVÍ

Moje dětství skončilo jaksi nadvakrát. Po prvé – to mi bylo devět let – když jsme se rozloučili s naším milým, starým domem a přestěhovali se do nového činžáku na druhém konci téže ulice; po druhé, a to nadobro, když jsem vyšla z měšťanky.

Vzpomínám, jak neradi jsme se s tím starým bytem tehdy loučili a jak často jsme naň vzpomínali! Tatínek přes tu chvíli zahovořil o milých sousedech, maminka nemohla zapomenout na otevřené vzdušné pavlače, babička vzdychala po bílých kachlových kamnech, na nichž bylo možno i kávu uvařit a která hrála daleko více, než naše zelená, parádní kamna v novém bytě, tak blizoučko ke zdi přistavená, že se za ně ani maličký Olda nevtačil, a s kapličkami uzavřenými ozdobným mřížováním, takže se na nich ani kaštiny nedaly upéci.

Nejčastěji jsme však zatoužili, my děti. A jak by ne! Vždyť o různých, podivných zákoutích a úkrytech, jimiž se honosil náš bývalý dům, nebylo tu ani potuchy. Ale nejvíce nám scházel velký bílý

*„Každý dům
v naší ulici má
bud' svůj znak
nebo nápis,
umístěný nad
křídlatými vraty.“
Pohled do Platněř-
ské ulice nedlouho
před demolicí.
Foto Muzeum
hl. m. Prahy*

výklenek v pokoji za kamny, který byl našim oblíbeným místečkem, kde jsme měli uloženy hračky a kde jsme si i nejraději hrávali. Tam jsme spřádali a vymýšleli různé hry a výzkumné cesty, jež jsme minili odpoledne na Letné podniknout, vzájemně se předstihující v divokých výmyslech. Ted' už jsme jen vzpomínali, jak jsme jeden druhému strkali ruku do úst, chtějíce ho umlčet, když jeho výklad trval příliš dlouho, a v hlavě druhého proskočil jiný, lepší nápad. Jak jsem kňučela, co zatím Pepa vykládal s rozjevenýma očima a prudkými pohyby druhé volné ruky. Někdy to bylo zase obráceně, jenomže Pepa se tak lehko nedal. Pak tatínek na nás volával od okna: „Co pak to tam zase je? Abych se nešel na vás podívat!“

To jsme obyčejně zmlkli a potichu si už dopoví-
dávali, oba se doplňující, při čemž maličká, sotva
tříletá Božka každou chvilku vykřikla: „Já vím něco
inýho, lepčího!“ A pak nám tajemně šeptávala svoje
hloupoučké výmysly, při čemž nás drobnýma ru-
kama chytala za hlavy, obracejíc je k sobě, aby jí
neušlo, jak na nás její moudrost působí. Jenomže
nám se obyčejně zdálo všechno, co nám řekla, tuze
směšným.

Nebo krásné zimní večery, kdy jsme byli stuleni
všichni u kamen. Maminka chovala maličkého
Oldíka, který ještě neběhal a jemuž jsme všichni
říkali „medvídek“. Tatínek se mazlíval s Božkou,
která se dosud nemohla s Oldou smířit, závidíc
mu právo mazlíčka. Já s Pepou jsme byli příkrčeni
s druhé strany ve výklenku. Mezi námi sedávala
babička, tisknouc nás k sobě, a vyprávěla nám
pohádky, nebo různé zkazky a pověsti ze svého
rodného dobříšského kraje, jež jsme poslouchali
plni údivu. (...)

V novém bytě se všechno nějak naráz změnilo
a přestalo. Vše mile důvěrné zůstalo tam, v onom
starém bytě, snad v jeho útulných koutech, s nimiž
jsme se musili rozloučit. Jako dnes si pamatuji, jak
jsme všichni stáli ve dveřích, bloudíce očima po
prázdných zdech a bílých dveřích, na nichž tatínek
častočrát večer hrával stínové divadélko s panáčky,
pitvorně kroutícími hlavičkami a pohybuujícími ru-
kama. Nám se ale nikdy tak nedařilo, třebaže nám
tatínek tytéž kapesníky na prsty uvázał. Ještě tak-
hle koňskou hlavu nebo vlaštovičku. Ale panáčky,
kdepak! Tatínek říkal, že jsme nešikovné.

Pak jsme se k dveřím s Pepou vrátili a honem jsme smazávali několik zapomenutých čárek, na nichž jsme počítali poslední dny před loňskými Vánocemi a které tam zůstaly, ušedše mamčiným zrakům a měkkému kartáči. Smázli jsme při tom na veřejích i jiné čárky, o nichž i maminka věděla a jichž šetrila. Byly to naše míry, dle nichž nás tatínek měřival, o kolik jsme kdo vyrostl.

A tříletý Oldík, maje bílého, dřevěného koníčka navléknutého na ruce, ptal se maminky: „A to už sem nikdy nepůjdeme?“ Maminka přisvědčila a on, nemoha to dobře pochopit – zrovna jako my větší – kroutil hlavičkou a říkal stále, jako pro sebe: „Né, né, už né?“

Potom na pavlači dlouhé loučení se všemi milými sousedy. Babička Kučerovic mě vyzdvihla do výšky, zvala mě, abych je brzo s naší babičkou navštívila, slibujíc mi, že napeče na plotně bramborových koláčků, co budu chtít, nebo usmaží velikého, těstového panáka, s rozinkami místo knoflíků, jako nám dělávala naše maminka.

A pak už jsme se chodili na náš starý dům jenom dívat.

Jak nám bylo smutno, když nemilosrdné rýče a motyky ničily milé, hezounké domky okolní. Jen náš ještě dlouho stál, ušetřen samojediný, jako kůl v plotě. Zdaleka svítila bílá pavlač, kde stará sousedka ještě věšovala strakaté prádlo. Kolikrát už, už jsme se chtěli k němu rozběhnout, podívat se na rozlehlý dvůr s droboučkou travičkou, proběhat se po bílých, dřevěných schodech, kde tak příjemně rupával drobný písek, jímž byly stále posypány. Ale něco nás zdržovalo. Stávali jsme u Klementina jako vrostlí do země, s očima zalitými slzami. A pak i na něj došlo. Srovnali jej se zemí, jako mnoho jiných, aby bylo dosti místa pro stavbu nové, velké radnice.

S těmi domy zmizel kus krásné, staré Prahy, našeho rodného kouta, o němž jsme byly my děti přesvědčeny, že byl nejkrásnějším z celé Prahy.

Den co den, zvláště první čas, sedávala jsem v novém bytě, v němž jsme nikterak nemohli přivyknout a zdomácnět, přikrčena někde v ostrém, pravoúhlém a neútulném koutě a bloudila jsem v duchu uzounkými, křivolakými uličkami svého rodiště. Pak rázem zmizel veliký, prkný ohrazený

„U železného rytíře, který stál rozkročen ve výklenku mezi okny jednoho domu, uprostřed ulice, stávali jsme hodnou dobu prohlízejíce jeho brnění.“ Dům U Železného muže již v době demolice. Foto Národní památkový ústav, ústřední pracoviště, fotoarchiv

prostor, kde kladli už základy k nové, ohromné budově a odkudž denně vyvázeli fůry hlíny, promíšené hnáty a lebkami, z bývalého hřbitova u svatého Linharta, a na místě jeho zjevila se zase stará, známá ohrada s uhlím a dřívím, i pobořená zídka, porostlá divokým vínem a před ní, na bílém, sluncem vyhrátém chodníku, pobíhají krotké, ušpiněné slepice. Kolem do kola smějí se na mne staré, dvoupatrové baráčky, se známými vikýři a štíty, s čistými okénky, za nimiž pestří se v nestejně velkých kořenáčích, ba i v hrnčích s uraženými uchy, červenobílé fuchsie, „nevěsty“, poseté bílými a modrými zvonečky, begonie, jejichž kvítečky sedí jako motýlkové mezi listy a „boží žíly“, které nescházely skoro v žádném okně, jimiž se dobromyslní sousedé všude už navzájem podělili, protože kvetou od jara do zimy.

A to už jsem se v duchu rozběhla naší zakřivenou ulici, jejíž hrbolaté, nestejné dláždění je odděleno po obou stranách bílými, dlouhými kameny, jimiž je vroubena cesta pro chodce a v nichž se nejdéle udržuje dešťová voda, jak jsou uprostřed vyšlapány. Po nich chodím nejraději. Pootevřenými vraty nakukuji tu a tam do dvorů, které přes to, že jsou nestejné, zdají se mi tak podobny. Skoro v každém u oprýskaných zdí vyrůstají vysoko fazole, které hoši nasázeli, aby získali hodně velikých „švábek“ nebo „strakáčků“; tu a tam vine se podle tyčky řericha, již pečlivě ošetřují děvčata.

Na dvorech je veselo, všude si hrají děti. Hoši s dřevěnými šavlemi a papírovými, z novin vyrobenými čepicemi s ohromnými střapci. Pobíhají a pískají, co zatím v koutech při zdi menší, košilaté děti plácají z písku bochníčky a z misek a hrnčků vyklopují své výrobky. V našem dvoře na výstupku pod kazatelnou mají velký kupecký krám, pečlivě vymetený malými košťátky – odřezky to póru s kořínky – jež nepodaří-li se jim vzít mamince v kuchyni, vyškemrají na starém Beránkovi, hokynáři v našem domě.

Prodávají „za dva zeleny“, drobnou to, do otýpek svázanou travičku, která po dvorech mezi kameny živoří, maltu roztlučenou na mouku a cukr a skořici a papriku, jichž nabyly z kousku rozmělněné cihly. Také mají váhy, jež vyrobily z ořechových skořápek nebo vydlabaných kaštanů, z nichž vykrajují také hezounké hříbečky. I peníze mají. Ovšem jen papírové, otisky to opravdových, kovových peněz, z papíru vystříhané, jimiž mají napěchované kapsy.

A všichni si tu svorně hrají. Občas se sice také pohádají, ba i poperou, ale za chvíli o tom již nevědí. Hrají si tu tak celé dny a nepříjde-li náhodou některý z nich, hned je po něm shánka. V každém dvoře to takhle vypadá, ať se podívám, kam chci.

Každický dům v naší ulici má buť svůj znak nebo nápis, umístěný nad křídlatými vraty. Tu se říká „U stromu“, tam „U železného rytíře“, jinde „U

božího oka“, „U červeného beránka“. Domovní čísla sotva kdo zná.

My bydlíme „U zlatého stolu“. Je to veliký, rozlehlý dům, bývalý klášter. Má dva dvory. Však na tom větším stávala „letní“ kazatelna, o kterou byly neustále sváděny boje. Na druhém dvoře byl náš byt. Dřevěné, vydrhnuté schody bývaly posypány pískem a kolem dlouhých, bílých, hlínkou natíraných pavlačí táhlo se železné zábradlí. Na to mám smutnou upomínku.

Přišel starý kolovrátkář se svými starodávnými písničkami. Vyběhla jsem ze dveří. Zvědavě dívám se na dvůr, kam se seběhly děti z celého domu. Dědeček hrál a děti tancovaly kolem něho. A najednou – nevím jak – vstrčila jsem hlavu mezi železné pruty zábradlí a nemohla jsem nazpět. Ukrotit jsem si ji mohla, ale nešlo to. Až někdo mě uviděl a zavolal tatínka. Dalo jim hodně práce, než mě vysvobodili, strašice mne neustále, že mi budou muset uříznout hlavu. Ale nebála jsem se, strach mi vždycky scházel.

Někdy jsme maminku uprosili, že nám vynesla na chodbu stolek s hračkami. Postavila jej ke zdi před okno, aby nás měla stále na očích. Sotvaže však poodešla z kuchyně, přeběhli jsme pavlač; ale tam byla překážka. Velký dřevěný „katr“ z latí byl uzavřen a nezbyvalo, než zavolat na stařenku vedle bydlící.

„Hajsová, otevřete!“ volali jsme, klepající na dveře. Babička vyšla, chvíli se rozpakovala, má-li nám otevřít.

„Tatínek se bude zlobit, uvidíte“, říkávala, ale již otvírala tajemnou závorku.

Než se, chudinka, dobelhala zpět do bytu, byli jsme už na dvoře u starého Matějky. Tam jsme se dívali, jak vyráběl ze sádry buclaté andělíčky, panenky Marie a všechny možné svaté, které sušil na dlouhých prknech. Prohlíželi jsme si je tak důkladně, až jsme objevili, že jeden andělíček měl větší tvářičku, Ježíškovi scházelo oko – měl místo něho bublinu – a kdo ví, co bychom byli ještě nanašili, kdyby se byl starý Matějka nebál o své nebičko, že mu je shodíme.

„Děti, děte si hrát, děte, sic mi ty svatý ještě rozházíte, až budu mít čas, udělám vám hezký andělíčky“, slíbil nám.

Jak vyřkl těch několik nešťastných slov, neměl od nás, chudák, pokoje. Kdykoli jsme mohli, už jsme byli u něho, mořice ho o slíbené andělíčky. A tak chtě nechtě, musil nám je udělat. Já dostala andělíčka s mašličkou ve vlasech.

„To je holčička“, upozornil mne. Jaký byl Božčin už ani nevím.

Maminka je zavěsila nad Oldíkovu postýlku. Ale Oldřich často zlobil a chtěl je večer před spaním do postýlky na hraní.

„Co pak tě to napadá?“ říkávala babička, „podívej se, vždyť už spějí.“

„... Jakmile však někdo vešel do krámu, vytratili jsme se a zašli na další návštěvu do vedlejšího domu.“

Snímek z Platnéřské ulice kolem roku 1905.

Foto Muzeum hlav. města Prahy

Někdy se dal Olda oklamat a usnul s koníčkem, kterého si navlékl na ruku, jindy však umíněně plakával. Stavěl se v postýlce a natahuje se k nim, díval se jim na očka. Pak chytil babičku za hlavu a hlasitě šeptal: „Eště, babí nehajají. Já to viděla.“ Říkalť si dlouho „vona“, proto mu často sousedky říkaly „holčičková“.

Tu mu babička někdy vyhověla, sundala andělíčka, položila ho na peřinku a Oldík blaženě usínal. S hlavičkou k němu přitisknutou.

Také jsme se rádi zastavili u starého mistra, zvláště když „dělal šatíčky“, jak jsme říkali. To měl na prkně plno hrnčků s různými barvami a štětečky. A maloval. Byl-li v dobré náladě, ptával se nás, jak má toho či onoho Ježíška vybarvit. Božka chtěla všechny růžové, já zase raději modré, takové, jako je nebičko. Pepa se jen díval a nejraději by byl maloval s ním. Někdy mu Matějka dopřál té radosti a nechal mu „dělát oči“. A to se pamatuji, jak se Pepovi při tom trásla ruka, jak se strchoval, aby je nenamaloval na křivo, jak mu staroch přikazoval.

Ale stalo se také, že se někdy jemu samému odívání svatých nedařilo a pak obyčejně takový „nezvedenec“ letěl s bohapustým zaklením do některého kouta, kde se roztrískal na samé drobné kousťičky. I to však bylo k něčemu dobré. Děti

z něho natloukly mouky – „dvojnulky“ do svých kupeckých krámů.

Potom jsme zamířili přes veliký dvůr, kde mezi kameny vykukovala drobná travíčka, ke kazatelně, která jako vždy obležena byla dětmi, jež směly si hrátí samotny, bez průvodu babičky, jak bylo u nás zvykem. Přicházely děti i ze sousedních domů a pak nastala pranice. Kdo byl silnější, zvíťežil, kazatelna byla jeho; všichni ostatní se musili spokojit dvorem.

Protože jsme byli malí, musili jsme si vstup na ni vykoupit kuličkami, nebo fazolemi, jichž jsme mívali plné kapsy. Pak jsme se namáhavě vydrápali po vysokých, kamenných, vyšlapaných schodech nahoru, kde jsme si nejraději hrávali. Nad ní byla špičatá, kulovitá stříška s makovicí. Mysleli jsme, že jsme v nějakém hradě.

Někdy vyšel staroušek Byšický, který tam sám v malém pokojičku, zrovna za kazatelnou bydlel. Na hlavě míval vždycky černou, kulatou čepičku, která se mu světle zelenala, jak už byla stará. A pod ní vykukovaly dlouhé, nažloutlé, jakoby hedvábné vlasy, které mu vždycky poletovaly kolem hlavy, jak byly jemňounké. Na kalných, krátkozrakých očích nosil veliké kostěné brýle, jež často přidržoval nad očima, dívaje se na nás. Divil se, jak jsme tam vylezli.

To byl pro nás zrovna svátek, když nás zavedl k sobě do pokojíčku, který byl tuze malinký. U nízkého okénka měl postavený stoleček, na němž byla rozložena nějaká veliká, stará kniha s kovnými rohy a ohromnou mosaznou celou už otřelou sponou. Tuhé zažloutlé listy byly potištěny podivnými, divně zkroucenými literami. Z té dědoušek čítal, co zatím my, klečící s lokty o zem opřenými a obličejem do dlaní vtisklým, prohlíželi jsme jeho koberec, který se nám zdál překrásným. A opravdu, nikdo v celém domě neměl takový, jako dědeček Byšický. Byl sešit z maličkých, soukenných kosočtverečků různých barev, které tvořily souměrné pestré hvězdičky. Ten jsme vždycky obdivovali a hlasitě chválili.

A pak se nám u něho líbily dřevěné hodiny s kukačkou, jež každou čtvrt hodinu vyběhla před maličká dvířka, která sama prudko otevřela, a kukačka, trhavě pohybující kupředu tělíčkem. A ještě měl jiné hodiny, staré, černé, s bílými sloupky a hezounkou dřevěnou klíčku s čiperným stehlíkem, jediným svým společníkem.

Když jsme si tyhle všechny zvláštnosti důkladně prohlédli, odcházeli jsme nizounkými, nahoře kulatými dvířky na kazatelnu, abychom si tu ještě chvílku pohráli. Staroušek každou chvíli vyšel, napomínaje nás: „Jen dejte pozor, až půjdete dolů, ať nespadnete.“

Ale zbytečně se strachoval. Chodívali jsme od tamtud s pláčem teprve, když pro nás tuláky, přišla babička.

„Kam je sem vodiš?“ zlobila se na Pepu, a nám dávala za příklad holčičky, hrající si dole, ve výklenku tiše a způsobně s pannami.

„Ale vy nejste holky“, říkávala na konec, „ty jsi hotový čert, a tam ta“ – ukázala na tříletou Božku – „není o moc lepší.“

Doma jsme ovšem dostali od tatínka na pamětnou, ba dokonce jednou nás překvapil i rákoskou, straše nás, jak ještě jednou utečeme, že budeme bití. K tomu však nedošlo. Babička se postarala a neblahý strašák – zmizel. (...)

Někdy v neděli chodívala jsem s tatínkem a s Božkou, kterou tatínek nesl na ruce, pro pivo k „Červenému beránku“. Tam vždycky veselý dobromyslný šenkýř po mně chtěl hubičku, přičemž mě vyzdvíhoval do výšky. Já jsem pištěla a křečovitě jsem tiskla ruce k ústům, bojíc se jeho dlouhých, nakroucených vousů. Třebaže ji nikdy nedostal, přece nám vždycky oběma pro radost natočil pivo do malých džbánků, které nám babička koupila na Kampě, na „hliněném trhu“, který tam býval několikrát do roka. Ba někdy – když se jeho paní přimlouvala – nalil nám i sladkou limonádu, kterou jsme však nikdy domů nedonesly.

Skoro každou neděli nás brávala maminka s sebou do trhu. Chodívali jsme přes Malé náměstí, pod loubím, kde se k pilířům tulilo plno malých

krámečků s pečivem, jež prodávaly samé staré babičky, které nás už znaly.

Co tam měly housek, makových „slečinek“, křehkých loupáčků i krystalovým cukrem sypaných otazníků a koláčků tvarohových s rozinkami. Nás ale táhly nejvíce pečení beránci, koníci a zajíčkové, jež nám maminka musila koupit, chtěla-li mít od nás pokoj. Nic nám nevadilo, že tvrdila, že jsou smaženy na psím sádle. Nosili jsme je v ruce celou cestu, třebaže nám maminka stále říkala, abychom si je dali navrch do tašky, že se jim nic nestane. Neposlechli jsme, bojíce se, že by se jim polámaly nožičky. (...)

Někdy – když už jsme byli trochu větší – podařilo se nám uprchnout až ven na ulici. To když přišla nějaká vzácnější návštěva nebo zákazník a naši na nás trochu pozapomněli. Hned jsme se tichounce vytratili a vodice se za ruce, procházeli jsme naší ulicí, do níž se na konci díval příčně postavený dům „U zelené žáby“.

Zastavovali jsme se každou chvílku, pozorující svárlivé vrabčáky, šplouchající se v kalužinách vody, jímž jsme vysypali z kapsy kde jaký drobeček.

Více nás však poutaly staré domy, z nichž každý tajil nějakou zajímavou zvláštnost, která nás vábila.

Nejprve jsme zašli k uhlíři, jenž měl krámek v našem domě.

„Á pěkně vás vítám!“ smál se na nás, „ale jestlipak tatínek ví, že jste tady? Neví, že ne“, a již se obrátil do krámu.

„Mámo, skoč nahoru k Hovorkovům, ať nemají starost.“

A Hladice – jak jí tatínek žertem říkával – šla. A to už bylo vyhráno! Zavolal nám starou kavku s přistřiženými křídly, která slyšela na jméno „Káča“. Pohráli jsme si s ní, za což nám ona nevděčně udělovala řádné kľofance, kroutíc pitvorně hlavičkou.

Někdy nás však překvapil chundelatý Šotek, který mně nejednou nahnal strachu. Ale Káča, ta se ho nebála. Hned mu vyskočila s hlukem na hlavu a pěkně se tam uvelebila, třeba že se Šotek zlobil. Smávali jsme se mu, ale on si z toho pranic nedělal. Za chvílku byli zase kamarády a dobrák pes vykračoval si po ulici s nafouknutou Káčou na hřbetě, která se rozhlížela kolem, jako bůh ví jaká princezna.

Jakmile však někdo vešel do krámu, vytratili jsme se a zašli na další návštěvu do vedlejšího domu, kde ve velikánské kleci měli uvězněnou čtveračivou veveriči s velikým huňatým ocasem. Protože jsme pro ni na zub nic neměli, vrátili jsme se k hokynáři do našeho domu.

„Aha, veverka by chtěla oříšky!“ přivítal nás, věda již, co chceme. Daroval nám několik burských oříšků, jimiž jsme obšťastnili veverku, která je ve chvílce schroustla, blýskajíc lesklýma očima.

Pak jsme zašli k starému Stromkovi, jehož velké kulaté okno bylo nejkrásnější v celé ulici. Bylo celičké zelené; až nahoru pnul se svěží brečťan,

a což těch fuchsii, basalek, řeřich a nevěst s mělkými, bílými a modrými zvonky. Však byl na to okno hrdý! Měl velikou radost, že se nám líbí a často nás podělil ohnivým květem řeřichy. Jednou nám dal i semínka, z nichž nám tak pěkné také doma vyrostly.

U „železného rytíře“, který stál rozkročen ve výklenku mezi okny jednoho domu, uprostřed ulice, stávali jsme hodnou dobu prohlížeje jeho brnění.

Naše cesta končila pak zpravidla u klempířského krámků, kde mezi různými hrnci, starými měděnými konvicemi, sběračkami a bůh ví, čím vším, stálo malé akvárium se zlatými rybkami. Přitiskli jsme nosíky na sklo a pozorovali drobné vodní živočichy, až jednou vyšel starý mistr v modré zástěře.

„Vždycky mám strach“, řekl, „že mi vymáčknete sklo; což pak nevíte, že byste se pořezali?“

A vstrčil nás jednoho za druhým do krámu. Akvárium postavil nám na stůl, ba dal nám jednou při odchodu i zlatou rybičku, kterou jsme s velkou slávou přinesli domů v plecháčku s trochou vody. Ale nevím, jestli jsme ji špatně opatrovali, či stýskalo-li se jí po družkách, zašla nám za krátko. Schovali jsme ji do plechové krabičky. Ale uschla a zkroutila se do prstýnku; tak jsme ji pochovali na hradbách u Písecké brány, kam jsme chodili s babičkou na procházku.

A přeci v tom úzkém prostředí, které nám bylo tak milým, bylo místečko, jemuž jsme se úzkostlivě vyhýbali a k němuž jsme se dívali jenom s druhé strany ulice. Bylo to u ohrady, blizoučko pobořené zídky. Tam stával malý vozík s košatinou, kde téměř celý den nějaká žena vařila různá jídla, která tuze příjemně nevoněla. Všichni sousedé tomuto vozíku posměšně říkali „Hotel nůše“. Časem tam bývalo živo. Zvláště v poledne scházivali se tu zedníci, jimž prodávala za pár grošů své kuchařské výrobky. My děti, jsme nejednou byli celé vyděšené, když tatínek, vida, že nechceme jísti polévku, s vážnou tváří na nás vykřikl: „Hned se oblékneš a dojdeš si na plácek pro oběd! Ať ti dá za dva na dlaně!“

A skutečně na stůl položil dva krejcare. To pomohlo. Za chvíli byly talíře prázdné.

Já jsem však přeci nejednou tatínka oklamala. Když nikdo nedával pozor, vyměnila jsem honem svůj talíř s babiččíným prázdným. A ona, chtě mne uchránit, musila se pustit i do mého dílu, co já zatím pod stolem jsem spokojeně třela nohu o nohu, ještě ji pošťuchujíc.

A zase vidím vlahé letní večery, kdy sousedé vrátili se z práce a všichni usedli na pavlači u našich dveří. My, malí, ovšem nikdy jsme tam nescházeli. Každý u někoho na klíně, poslouchali jsme, co kdo vyprávěl. Mne si obyčejně brávala na klín stará Kučerka, která, nevím proč, připadala mi jako zajíček. Snad proto, že měla napřed už jen dva zuby.

Maminka se zlobívala: „Dejte ji dolů, babičko, je těžká, ještě se s ní polámete.“

Ale staruška mě k sobě přitiskla a již jsem byla tichá jako pěna. Jindy jsem se jí však na klíně smávala a házela jako kapr; to když mne „měřivala“ v pase, jak jsem tlustá. Tři pídě – od palce k ukazováčku – naměřila, ale to tolik lechtalo!

Nejčastěji vypravoval někdo ze starých pohádky nám, dětem, a to poslouchali všichni. Jak byly krásné ty večery! Na temném nebi svítilo tisíce hvězdiček. Jako dnes vidím protější špičatou stříšku s makovicí, ozářenou měsícem.

Dlouho do noci sedávali tak sousedé, zatímco nás, usnuvší, jednoho po druhém maminka odnášela domů, ukládajíc nás ke spánku.

Bratranec Lojzík přijel k nám na návštěvu. Chvilí si s námi hrál, ale že byl mnohem větší, omrzelo ho to a šel na tatínka, aby šli už ven, že chce vidět celou Prahu.

„Celou najednou? To bude těžká věc“, usmál se tatínek. „Praha je trochu větší než vaše městečko, které lze s kopečkou přehlédnouti jako na dlani. Ale zajdeme si na Hradčany a odtamtud ji spatříš hodný kus.“

Lojzík poskočil radostí a my jsme prosili tatínka, aby nás vzal také s sebou. Avšak tatínek nechtěl.

„Jste ještě malí, jen byste nám překáželi. Počkejte, až budete chodit do školy!“ Máchl rukou a bylo hotovo.

Když odešli, sedli jsme si s Pepou ke stolečku, a bylo nám do pláče. Avšak v kuchyni byla babička! Šli jsme si k ní postěžovat.

„Nu, nic si z toho nedělejte“, konejšila nás, „zítra půjdeme sami.“

„A pojďme raději dnes“, žadonili jsme,

„Už je pozdě, za chvíli zapadne slunce, nic byste neviděli.“ Ale nedali jsme jí pokoje a tak jsme šli.

Přešli jsme Karlův most a příkrou ulici Nerudovou vystoupili jsme na Hradčany. Tenkrát tam bylo ještě smutno. Tráva rostla mezi dlažbou a naše kroky se hlasitě rozléhaly po rozsáhlých, mrtvě tichých nádvořích.

Šli jsme kolem Vítského kostela, na jehož vysoké staré věži se zelenou střechou, se na vrcholu točí veliký, český lev. Babička nás zavedla dovnitř a ukázala nám za železnou mříží kamenný náhrobek, pod nímž leží čeští králové. V kostele bylo už tma, chladno a smutno, byli jsme rádi, když jsme zas vyšli. Branou Černé věže dostali jsme se pod zelený javor nad Starými zámeckými schody. Babička posadila nás na zídku, držíc nás za šaty, abychom nespadli.

A pod námi byla skoro celá Praha. Šum jezů na Vltavě a hlomoz města splývaly v jedno. Naslouchali jsme té písni rušného života a babička vysvětlovala: „Naproti ten zelený kopec s rozhlednou na vrcholu je Petřín. Za Vltavou jsou věže staroměstské, tamhle ta s hodinami je věž radniční, za ní dvě štíhlé věže Týnského chrámu. A napřed, ta věž s červenou, divně zprohýbanou střechou, na níž stojí

na vrchu lidská postava, to je hvězdárna a pod ní Klementinská kolej a hned za ní naše, Platněřská ulice. Tam, hluboko dole bydlíme.

A napravo, daleko nad Vltavou je vyšehradská skála, kde kdysi sídlila kněžna Libuše. Teď je tam hřbitov, na němž jsou pochováni spisovatelé, umělci a učenci.“

A jako pro sebe, skoro šeptem, dodala: „A dál už jsou jen pole a háje a daleko, daleko dobříšské lesy, v nichž jsem se narodila ...“

Byl to krásný pohled. Praha byla zalita paprsky slunce, jež právě za Strahovem zapadalo. Nechtělo se nám domů. A babička kupodivu nás nenutila, sama se jako u vytržení dívala na moře domů a zahrad.

Šerilo se a Praha se na nás zadívala tisíci oček svých světél. To na mostech, v ulicích a v oknech domů se rozsvítilo.

Bylo už pozdě, když jsme došli domů, Chudák babička dostala za nás, že má prý o málo víc rozumu než my.

V té době jsme skoro každé odpoledne chodili s babičkou na Letnou. Ale byla to Letná ještě docela jiná, než je teď. Po domech a vilách, s úzkostlivě opatrovanými zahrádkami, nebylo ještě ani potuchy. Stály tam hradby s travnatými úvaly, nad jejichž červenými zdmi rostly husté keře šípkových růží a mezi cihlami trsy modrých zvonečků. A za nimi táhla se rozlehlá pláň s pěkně zelenou travou, promíšenou drobnou jetelinou, v níž jsme hledávali čtyřlístky a trhávali věčné pampelišky, jež jsme však neměli tuze v lásce.

To bylo něco jiného než pražské parky, s trávníčky drátem ohrazenými a s hlídačem se zelenou čepicí na pěšinkách, na nichž se nesmělo do písku ani dřívkem škrábnout.

„Bud'te hodní, poslouchajte babičku“, napomínala nás vždycky maminka, když jsme odcházeli. Sotva však za námi zapadly dvěře, povzdechla si babička: „To jim můžeš říkat třeba desetkrát za sebou, je to jedno: jako když házíš hrách na zeď.“

A už nás napomínala, abychom nedupali po schodech jako koně. Měla pravdu, hodně jsme se jí chuděrky staré, nazlobili. Z naší ulice zamířili jsme přes Linhartské náměstí ke Karlovu mostu. V Klementinu jsme se nezapomněli podívat pod staré, vysoké moruše, neshodil-li tam větřík několik mdle sladkých plodů, třebaže babička hubovala, říkajíc, že děláme, jakobychom doma nedostali najíst.

Na Křižovnickém náměstí, blízko u Viničného sloupu, stával tramvajový přípravní kůň, čekaje, až přijede tmavozelený vůz se dvěma koníky, aby jim pomohl vytáhnouti „koňku“ do kopečka, branou staroměstské mostecké věže. Byl-li to „Bělák“, utekli jsme babičce a hned jsme byli u něho. Pojmenovali jsme ho tak sami, protože byl čistý a bílý jako sníh. Byl velmi moudrý a hodný. Když jsme ho hladili, ani se nepohnul. Někdy babička vzala s sebou kousek cukru, který jsem mu zpravidla já

podávala. Kočí se mi smával, že krčím prsty a jednou mne postrašil, že mi schroustne celou ruku, nepodám-li mu cukr plochou dlaní. Nakonec jsem se tak bála jeho velikých, zdravých zubů, že jsem krmení dobrovolně přenechávala Pepovi. Neradi jsme se s ním loučovali, ale babička nás pobízela, že nás na mostě dohoní a tak jsme šli.

A opravdu, po chvíli uslyšeli jsme zvonečky; to Bělák za námi už jel. Zastavili jsme a mávající klobouky, volali naň „Na zdar, Běláku!“ lidé se nám smáli a babička říkala, že jsme jako blázni.

Jedenkrát jsme vyšli nějak pozdě z domova a šli jsme místo obvyklou cestou přes Řetězovou lávku, která stávala v místech, kde je teď Mánesův most. Tam se však vybíralo mostné.

Dostali jsme od maminky každý po krejcaru, s nímž jsme se však neradi loučili. Nejmenšího Oldřicha vzala babička na záda a tak mu jeho krejcar zůstal ušetřen. Pepa domlouval babičce, aby nesla raději větší Božku, že Oldu ponese sám, ale babička nedovolila a tak se Božka musila bez milosti přes lávku vykoupit.

Když jsme přišli asi do poloviny lávky, která se znatelně při rychlé chůzi vlnila, sundala babička Oldu ze zad. Ale jen jsme ušli pár kroků, ucítili jsme, jak se lávka za námi prudce houpá – a už tu byl výběrčí, všecek udýchaný.

„Já to dobře věděl, že to dítě sundají; buď ho ponesou, anebo, musejí zaplatit!“

„Jen se nebojte, však by vám ten chlapec lávku neušlapal“, broukala babička, berouc zase Oldíka na ruku.

Mostný se vracel, hlasitě hubuje, babička se trochu zlobila, jen Oldřich se smál. Tleskal buclatýma ručkama, raduje se, že vidí „celou vodičku“, a u babky za lávkou koupil si za ušetřený krejcar deset krásných červených třešní, přivázaných na dřívku s konvalinkovým lupenem.

Odtud bylo již na Letnou blízko. To už jsme se nedali udržet a pospíchali jsme napřed, prodírajíce mezi lidmi úvozem, kde stará babka vyhrávala stále tytéž písničky, na rozvrzaném kolovrátku.

Letnou jsme proběhali celičkou, od Hanavského pavilonu až daleko za Píseckou bránu, která byla naší pevností. Tam jsme sváděli bitvy, šermující dřevěnými meči, při čemž babička vždycky trnula strachy, že si některý vypíchne oko. To ji mrzelo nejvíce, že si pěkně tiše nehrajeme, jako jiné děti, které seděly kolem maminky nebo babičky v trávě, a četly nebo hrály různé dětské hry. (...)

Dole, pod šancemi, od Písecké brány vytékala stružka. Co to bylo platno, že babička pořád vykládala, že je to ošklivá voda a že nám tam zabraňovala chodit? Zas nám to nedalo. Hráli jsme si blízko babičky, ale jak na nás pozapomněla pletouc punčochu, už jsme byli dole a hned jsme se pustili do práce. Za chvíli bylo nastaveno různých hrází, přehrad a tunelů a všelijakých odtoků a ramínek,

z nichž jsme se nesmírně radovali, pobíhající kolem nich a hlučně hlomozíce, protrhla-li nadržená voda některou hráz. Ale jaké jsme pak měli ruce samé černé bahno. To měla potom babička pěknou práci. Všechny nás musela vzít k pumpě a pořádně nás umýt, „aby to – pro pána – máma neviděla a nehubovala nás“.

Při tom vždycky stával nad námi dozorce potravní daně, který mívál hlídku a neustále říkal: „To mají radost, vědí, stará paní. Ty jsou zmalovaný!“

A babička chuděrka, myla a myla a při tom nás stále napomínala, abychom dali pozor a nepomazali si zástěrky.

Ve bráně bydlela stará Vaculka, která byla o nás přesvědčena – jako mnoho jiných lidí, že jsme nejhodnější děti pod sluncem. Nejednou říkala naší babičce, aby nás některého nechala u ní přes noc, ale babička nechtěla.

„Co pak vás to napadá“, říkávala, „co by mi jen řekli doma.“

A tak se nám nikdy nepodařilo zůstat dlouho do noci venku, když prý je jistě nejkrásněji, protože všude všechno voní, jak Vaculka tvrdívala.

Za to jsme velmi dobře znali jejich pět králíků, kteří však byli bázlivi a krčili se vždycky až vzadu v ohromné drátěné kleci a nevylezli ani, když jsme je vábili kouskem čerstvého jetele. I na zahrádku nás pouštěla, kde rostl hrách, rajská jablíčka, okurky, různá zelenina a ředkvička. Však nás často podělila lusky nebo maličkou mrkví, která byla mnohem sladší než ta, kterou maminka nosila z trhu.

Jednou odpoledne odcházela do Veleslavína a povídá nám:

„Sedněte si, děti, na bránu a dávejte pozor na moji zahrádku. Já vám něco přinesu.“

Tož jsme vylezli na bránu a hlídali jsme zahrádku. V dálce na cestě viděli jsme Vaculku, která se stále vzdalovala, až bílý šátek, který měla na hlavě, zdál se býti jako tečička.

Povídali jsme si a čím víc jsme se dívali do zahrádky, která se tulila ke svahu brány, tím více nás to do ní táhlo. Vždyť tam byl velký záhon červené, chrupavé ředkvičky, sladká mrkev, maličké okurky a tolika lusků. Ale drželi jsme se statečně, odolávající pokušení. Co by potom Vaculka řekla? Nic si neutrháme.

Sedíme, sedíme, najednou se začalo zatahovat nebe a už první, veliké kápy padly na vyprahlou zem. Musíme do brány, aby nás babička nesháněla, rozhodli jsme se. Ale na zahrádku si přece ještě zaskočíme. Co může říct Vaculka, že jsme utekli k babičce, když pršelo? A už jsme byli na zahrádce. Žlutka se nám pořádně mazala na boty, ale my toho nedbali, naplňující kapsy úrodou maličké zahrádky. V bráně jsme se schoulili do kouta, přihlásivše se dříve babičce, aby neměla o nás zbytečnou starost a pochutnávali jsme si na různých dobrotách, kterých jsme nabyli tak ošemetným způsobem.

A druhý den Vaculka povídala: „Vy jste mi pěkní hlídači! Já přijdu večer domů, podívám se do zahrádky, ale to tam pěkně vypadalo. Ještě jednou vás nechám hlídat!“

Ani jsme nepípli, a když nás podělovala sladkými lusky, nepustili jsme se do nich, jako jindy, ale nastrkali jsme je do kapes. Zašla nám na ně jaksi chuť.

LIDOVÁ TRIBUNA I. (12), Praha-Vinohrady, 1922.

Knihovna zábavné a poučné četby.

Rediguje F. S. Frabša.

(Mimochodem o tomto editorovi napsal Jaroslav Hašek povídku v Dějinách strany mírného pokroku v mezích zákona. Ta povídka se jmenuje: Poslíček strany básník Frabša.)

„...veliký, prkný ohražený prostor, kde kladli už základy k nové, ohromné budově a odkudž denně vypážíli fůry hlíny, promíšené hnáty a lebkami, z bývalého hřbitova u svatého Linharta“ Demolice Platněrské ulice a staveniště Nové radnice v roce 1908. Foto Archiv hlav. města Prahy

ZÁPIS Z VALNÉHO SHROMÁŽDĚNÍ KLUBU ZA STAROU PRAHU V ROCE 110. VÝROČÍ ZALOŽENÍ

Den a místo konání: 30. ledna 2010, Pantheon Národního muzea

Slavnostní výroční valné shromáždění zahájil místopředseda Klubu Za starou Prahu a zároveň náměstek generálního ředitele Národního muzea v Praze Bc. Karel Ksandr.

V úvodní neoficiální části uvádí předsedkyně Klubu PhDr. Kateřina Bečková prvního slavnostního řečníka „prof. doktora“, inženýra Václava Jandáčka DrSc., PhD. Dr. etc.“, který seznamuje ctěné publikum s výsledky mnohaletého výzkumu dosud neznámých obsahových vazeb výzdoby Pantheonu Národního muzea na Klub Za starou Prahu. (Přemysl Oráč odchází založit Club Za prastarů Frágu atp.).

Dr. Bečková děkuje řečníkovi za zveřejnění obecných poznatků a v rámci dosud úvodní části sešlosti povolává ke slovu a notě jednatele Klubu, PhDr. Richarda Biegela, PhD., který se ujímá předcvičování refrénu hymny Klubu a zahajuje tradičně nejoblíbenější bod programu valných hromad, kolektivní zpěv celé hymny (náročná píseň V+W+J Pražská Java).

V zahajovací řeči vlastního programu vzpomíná dr. Bečková členy Klubu zvěčněl v uplynulém roce a čte jejich jména. Chvilí ticha je pak uctěna jejich památka.

Předsedkyně čte dále sloupek z Národních listů z 27. února 1910, tedy z doby právě před sto lety, která obsahuje úryvky z jednatele zprávy Pavla Janáka, abychom si uvědomili, jaké kauzy řešili naši předchůdci.

Čerstvou jednatele zprávu za rok 2009 pak přednáší jednatel Richard Biegel.

Jednatele zpráva Klubu Za starou Prahu pro rok 2009

Sto desátý rok nepřetržité existence Klubu Za starou Prahu byl naplněn památkovými kauzami, které si svou závažností nezadaly s případy let minulých. Z hlediska obecných tendencí bylo možno pozorovat prohlubování známých negativních trendů. Mezi ty hlavní a mnohokrát opakované patřil nejen silný komerční tlak na centrum města i jeho předměstí či absence závazných regulativů a hlavního městského architekta, ale rovněž schizofrenní postavení odborné památkové péče (Národního památkového ústavu v hl. m. Praze), která jakoby v Praze tak trochu pozapomněla na svůj původní účel a stala se v mnoha stěžejních památkových kauzách jen jakousi prodlouženou rukou odboru

kultury a památkové péče pražského Magistrátu, jehož dominantní a v podstatě nekontrolovatelná role se tím jen dále posilovala.

Jednou z prvních kauz, kterými se Klub zabýval, byl stěží uvěřitelný **projekt komerční pěší lávky podél staroměstského břehu**, jehož součástí byl i **silniční tunel pod Křížovnickým náměstím**. Netřeba říkat, že tento absurdní projekt by vedle narušení cenných archeologických prostor přinesl definitivní rozbití předmostí Karlova mostu i výrazné zkomerčnění dosud poměrně autentického staroměstského břehu. Zvláštní způsob, jakým byl tento projekt městem prezentován, vedl nezasvěceného diváka nutně k úvaze, jaký účel tyto – z památkového hlediska zcela nesmyslné projekty – mají, případně čemu má jejich zveřejnění vlastně sloužit. Nelze se bohužel ubránit dojmu, že se jednalo o jakési průzkumné „balónky“, které měly prověřit, nakolik jsou podobná komerční „zlepšení“ pražského centra u veřejnosti průchozí. Prozatím se zdá, že je celá věc uzavřena, avšak jako velmi varovný signál stupně „odpovědnosti“ města i Prahy 1 k nejčinnější partii Pražské památkové rezervace ji rozhodně nelze brát na lehkou váhu.

Obdobnou roli „průzkumného balónu“ měl evidentně hrát i surrealistický **projekt přestavby Klementina**, které se vzhledem k rezignaci na novostavbu stalo opět hlavním sídlem a vlajkovou lodí Národní knihovny. Deklarované otevření knihovny veřejnosti by dle něj znamenalo proražení jeho křídla do Platnéřské ulice ve výšce dvou podlaží a šíři osmi okenních os. Investorovi, kterým je Národní knihovna a tedy potažmo i Ministerstvo kultury, muselo být od počátku jasné, že projekt tohoto druhu projít památkovými orgány nemůže. I zde se tak zdá, že jeho hlavní úlohou bylo patřičné vyděšení veřejnosti i památkových institucí, které budou všechny následné etapy posuzovat s vidinou původní radikální verze. Tato taktika pochopitelně není v kontextu stavebního podnikání v Praze ničím novým nebo překvapivým. Zarážející je pouze to, že se k ní v tomto případě neuchýlil soukromý developer, ale ctihodná kulturní státní instituce. V současné době se projednává projekt mnohem umírněnější, který nicméně stále obsahuje několik sporných bodů. O průběhu kauzy rekonstrukce Klementina vás budeme dále průběžně informovat.

Mediálně nejhlasiťejší kauzou byla bezesporu probíhající **obnova Karlova mostu**. Již ve svém stanovisku z roku 2008, které reagovalo na vel-

mi kritickou zprávu památkové inspekce, Klub konstatoval nízkou kvalitu prováděných prací a možnost závažného poškození mostu, pokud se přístup k obnově nezlepší. V průběhu roku 2009 se ukázalo, že situace na mostě je ještě mnohem vážnější, neboť stavbě chybí jak prováděcí stavební dokumentace, tak přítomnost památkového architekta a restaurátora. Částečnou změnu v přístupu k této mimořádné kulturní památce přineslo až rozhodnutí nové generální ředitelky Národního památkového ústavu jmenovat odbornou komisi, která věc prošetří a navrhne možnosti řešení. Obsáhlé stanovisko Národního památkového ústavu, které z kritické zprávy komise vyšlo, bylo spolu s výměnou garanta obnovy prvními reálnými kroky na cestě k nápravě neudržitelné situace. Zásadnější řešení může bohužel přinést až změna přístupu investora a výkonného orgánu památkové péče, kterým je tentokrát v obou případech Magistrát. Obsáhlé stanovisko Klubu z listopadu 2009 v souladu se závěry komise konstatovalo, že pro příští etapu je třeba dopředu nastavit taková systémová památková pravidla, která již v principu znemožní závažné poškození mostu. Klub bude obnovu mostu pochoptitelně i nadále velmi bedlivě sledovat.

Jinou, mediálně velmi diskutovanou stavbou, byl **tunel Blanka**, který zásadním způsobem ovlivní dopravní situaci v celém městě. Klub již v minulosti konstatoval, že navržená kapacita tunelu může být hrozbou pro historické části města, které s výjezdy přímo souvisejí. Za hlavní problém Klub nepovažuje ani tak samotnou existenci tunelu, který je z hlediska složitého vývoje pražského dopravního systému i komplikovaného pražského terénu asi tím nejméně bolestným řešením, ale jeho dálniční charakter a zejména řešení výjezdů, které vůbec nerespektují městský charakter dotčených čtvrtí. Možnosti dodatečné úpravy projektu nahrává i skutečnost, že komplex tunelových staveb narušil barokní hradbu a dotkl se tak přímo chráněné součásti Pražské památkové rezervace. Nejen z těchto důvodů bude Klub kauzu dále sledovat a pokusí se učinit vše pro úpravu těch nejproblematictějších partií projektu.

Varovný otazník, který visí nad budoucností pražských historických klášterů, se opět připomněl **záměrem staroměstských dominikánů přeměnit jejich konvent v centrum s ubytováním a společenským zázemím**. Účast renomovaného architekta Josefa Pleskota i poměrně odpovědný přístup dominikánů jsou minimálně v tuto chvíli určitou zárukou, že se zde nebude realizovat prvoplánově komerční hotel, jaký vznikl například razantní přestavbou augustiniánského kláštera na Malé Straně. Nejasné záměry přizvaného investora i návrh poměrně výrazných architektonických zásahů jako je podkopání rajského dvora, prolomení nového

vstupu či nové patro s celami namísto historického krovu při kostele ukazují, že ani v tomto případě se zřejmě nejedná o bezproblémovou adaptaci historické budovy na nový účel. Doufejme, že další kola jednání investora s památkovými institucemi přinesou zdárné vyřešení sporných bodů a zejména větší jasno v tom, v co se má vlastně klášter proměnit. Netřeba říkat, že Klub bude případ dále pozorně sledovat.

Mnohem závažnější zásahy zřejmě čekají **raně barokní malostranský palác Harbuval-Chamaré** ve Sněmovní ulici, který se přes dlouhodobé ryze utilitární využití dochoval z architektonického hlediska v překvapivě dobrém stavu včetně historického nádvoří a původní palácové zahrady. Plánovaná přestavba na hotel by zde bohužel mimo jiné znamenala podkopání a zastřešení nádvoří, odtěžení velké části zahrady za účelem vestavby hotelového bazénu či nové konstrukce v zahradě, které by byly nelogicky přistaveny před risalit palácového průčelí. Dle názoru Klubu by navržené hotelové využití apartmánového typu v zásadě nemuselo být v rozporu s historickou podstatou paláce. Radikální zásahy jako je zastřešování palácových nádvoří či podkopání a částečná zástavba zahrady jsou však dle našeho názoru v oblasti Malé Strany již v principu vyloučeny, neboť přispívají ke ztrátě historických prvků i autenticity unikátních budov a jsou tak jedním z hlavních příznaků komerční sterilizace, která Malou Stranu v posledních letech postihla. O to větším překvapením je skutečnost, že všechny tyto zásahy byly pražským pracovištěm NPÚ i magistrátem bez problémů odsouhlaseny. Díky spolupráci s občanským sdružením Atelier pro životní prostředí se v případě paláce Harbuval-Chamaré Klub mohl účastnit územního řízení a vznést výše zmíněné námitky jako jeho účastník. Vzhledem k tomu, že ve vydaném územním rozhodnutí nebyly nijak akceptovány, bylo podáno odvolání, které přestavbu prozatím oddálilo. Zároveň se klub obrátil na Ústřední pracoviště NPÚ s dotazem, zda se ztotožňuje se souhlasným postojem pražského NPÚ k celému projektu. Vývoj kauzy budeme opět dále sledovat.

Mezi nejproblematictější projekty, kterými se klub v loňském roce zabýval, patří bezesporu **projekt novostavby bytového domu v ulici U Milosrdných** v těsném sousedství Anežského kláštera. Po posouzení stavby musel bohužel konstatovat, že schválený projekt je svou architektonickou úrovní hluboko pod průměrem pražské developerské architektury. Je zjevné, že navržený kubický monoblok s plochou střechou by se velmi negativně uplatnil v panoramatu Starého Města z letenské pláně a svou robustností by nevratně narušil už tak velmi křehkou rovnováhu historické struktury Anežské čtvrti. Stejně jako v případě

paláce Harbuval-Chamaré, i zde se díky spolupráci s Atelierem pro životní prostředí podařilo oddálit vydání územního rozhodnutí včasným odvoláním. Výsledek celého případu zatím není znám. Vzrůst developerského zájmu v oblasti Anežské čtvrti však bohužel dokládá i další projekt, dle něž by se měl zastavět nevelký pozemek v sousedství historické haštalské fary. V současné době se proti výstavbě domu zvedla poměrně velká vlna odporu mezi obyvatelstvem čtvrti, reprezentovaným Spolkem občanů čtvrti Na Františku. I v tomto případě bude Klub usilovat o zastavení projektu, který svým charakterem představuje jakousi pozdní ozvěnu staroměstské asanace.

Nejzávažnější kauzou loňského a bohužel možno říci i letošního roku je **projekt demolice v bloku mezi Václavským náměstím a ulicemi Na Příkopě, Panskou a Jindřišskou a následné výstavby jedenáctipodlažního administrativně-obchodního centra** ve tvaru kříže napříč celým blokem. V rámci demolice by měly zaniknout klasicistní křídla památkově chráněného domu čp. 900 v ulici Na Příkopě, památkově chráněná novorenesanční budova tiskárny Prager Tagblatt či stáje při pozdně barokní jízdně paláce Piccolomini (Savarin). Následné obchodní centrum by mělo dle představ atelieru Cigler-Marani zcela prostavět nejen prostor uvolněný demolicí, ale také dodnes volný prospekt barokní zahrady paláce Piccolomini včetně jízdně, která by se jako vypreparovaný solitér ocitla uprostřed osmipodlažního obchodního pasáže. Takto pojatý projekt by nejen zásadně narušil dochovanou historickou parcelaci původně gotického bloku, ale svými věžovitými nástavbami by nevratně poškodil panorama Nového Města a Prahy jako takové. Závažnost tohoto návrhu je tak vysoká, že se Klub rozhodl prezentovat projekt delegací komisařů UNESCO, kteří Prahu tento týden navštívili. Lze bez jakékoli nadsázky říci, že realizace tohoto projektu by byla nejzávažnějším narušením středu města od roku 1989 a zároveň zásadním precedencem pro další stavby obdobného charakteru, které by bezpochyby následovaly.

Velkým tématem roku 2009 byl návrh nového **Územního plánu**. Klub se při jeho posuzování soustředil na svá hlavní témata, jakými jsou ochrana panoramatu a regulace výšky zástavby, řešení zástavby volných ploch v centru města i v jeho okolí, dopravní struktura a další problémy. Výsledná podoba plánu bude zřejmá až po zpracování připomínek a zejména schválení zastupitelstvem, které ještě může mnohé pozitivní momenty – jako je třeba návrh omezení výšek novostaveb v jednotlivých čtvrtích – zvrátit v jejich pravý opak.

Mezi další případy, kterými se Klub zabýval, byla například plánovaná **demolice domu na rohu Václavského náměstí a Opletalovy** a jeho

náhrada naddimenzovaným komerčním centrem, problematika **historických sklepů pod budovaným COPA Centrem ve Spálené ulici** či bohužel záměr **prohlášení tzv. Dvořákova domu v Žitné ulici za kulturní památku**.

Významnou událostí bylo jako každý rok udělení **ceny Klubu za novou stavbu v historickém prostředí**. Mezi nominované stavby patřil tentokrát dům Zlaté jablko Svatopluka Sládečka ve Zlíně, Rodinný dům v Nýřanech architektů Jana Klempíře a Kryštofa Štulce, Polyfunkční dům v Kolíně architektů Jiřího Slaby a Jany Chmelové, či pozoruhodný Penzion Karlov od architektů Jiřího Lábusa, Jiřího Poláčka a Václava Škardy. Laureátem ceny se letos stala budova nové technické knihovny v pražských Dejvicích atelieru Projektil, reprezentovaným architekty Romanem Brychtou, Adamem Halířem, Ondřejem Hoffmeisterem a Petrem Leškem. Volbou této ryze moderní stavby chtěl Klub upozornit nejen na její nesporné architektonické kvality, ale zejména na její schopnost sjednotit velmi silné, avšak urbanisticky protichůdné koncepty ze 30. a 60. let v jejím okolí.

Po celý rok Klub spolupracoval s partnerskými organizacemi a sdruženími v Čechách i v Evropě. V Národním muzeu probíhaly tradiční Hovory o Praze, které organizovala členka domácí rady PhDr. Helga Turková za významné pomoci čestného předsedy Klubu arch. Josefa Hyzlera. Pokračovaly rovněž pravidelné přednášky v Juditině věži, která se díky organizační neúnavnosti paní předsedkyně doktorky Kateřiny Bečkové stala významným místem na mapě pražského kulturního a intelektuálního života. Výrazně lépe než v loňském roce prosperovalo klubovní knihkupectví, o jehož výraznou dynamiku se vedle paní doktorky Bečkové postaral zejména neúnavný knihkupec pan Navrátil. O činnostech klubu se veřejnost mohla pravidelně informovat nejen na internetových stránkách Klubu, ale rovněž v tradiční klubovní vývěsce na Malostranském náměstí, o kterou se obětavě starala členka Klubu paní Jana Kelbelová. Konec zprávy.

Předsedkyně vyzývá k diskusi o jednatelské zprávě a k podání případných dotazů či námitek. Připomínky ani námítky nebyly vzneseny.

Hlasování o přijetí zprávy:

pro – většina, proti – nikdo, zdržel se – 2.

Pokladní zprávu čte předsedkyně Klubu
Revizní zprávu čte revizor účtů Mgr. Martin Míčka

Hlasování o pokladní a revizní zprávě:

pro – většina, proti – nikdo, zdržel se – nikdo

Tímto hlasováním bylo domácí radě pro rok 2009 uděleno absolutorium.

Volební a mandátová komise – navrženi Ksandr, Turková, Muková, Špígl, Blažková
Hlasování: pro – většina, proti – nikdo, zdrželi se – 4

Návrhová komise – navrženi Solař, Kočová
Hlasování: pro – většina, proti – nikdo, zdržel se – 1

Zapisovatel – navržen Veselý
Hlasování: pro – mnoho, proti – 0, zdržel se – nikdo

Slavnostní jmenování čestných členů Klubu Za starou Prahu

V průběhu programu byli čestnými členy jmenováni:

Ing. Dr. Miloš Kruml (laudatio přednesla PhDr. Helga Turková), prof. Ing. arch. Milan Pavlík (laudatio přednesl doc. PhDr. Josef Štulc) a PhDr. Helga Turková (laudatio přednesl Bc. Karel Ksandr).

Volby předsednictva a nové Domácí rady Klubu Za starou Prahu

Předseda volební a mandátové komise Bc. K. Ksandr zahajuje po přestávce seznámením s pravidly volby orgánů Klubu. Pokračuje čtením návrhu kandidátky včetně oznámení jedné změny oproti tištěné kandidátce. (Prof. Rostislav Švácha na kandidaturu v Domácí radě rezignoval, v činnosti předsedy Ceny Klubu Za novou stavbu v historickém prostředí však bude pokračovat.)

Člen Klubu J. Navrátil, navrhuje, aby byla volba Domácí rady provedena aklamací.

Volba aklamací (přítomno je 121 členů):
Hlasování: pro – 120, proti – nikdo, zdržel se – 1

Volební komise konstatuje, že jsou splněny všechny podmínky pro provedení voleb a zahajuje hlasování o kandidátech, dle připravené kandidátní listiny:

Volba předsedy – navržena Kateřina Bečková:
Hlasování: pro - 121, nikdo nebyl proti, ani se ne-zdržel

Volba prvního a druhého místopředsedy – navrženi Martin Krise a Karel Ksandr
Hlasování: pro - 120, proti – nikdo, zdržel se – 1

Volba členů domácí rady v navrženém složení dle kandidátky:
Hlasování: pro - 117, proti – nikdo, zdržel se – 4

Volba revizorů účtů – Marek Foltýn, Martin Micka:
Hlasování: pro - 120, proti – nikdo, zdržel se – 1

Volba orgánů Klubu na rok 2010 byla vykonána a volební a mandátová komise se rozpouští.

Slova se ujímá nově zvolená Domácí rada a předsedkyně K. Bečková vybízí k diskusi. Slovo dostává bratr Karel Novotný, který zdraví jménem spolku Vltavan a upozorňuje na 130. výročí založení Vltavanu, které připadá na další rok.

Tomáš Vaverka – Sdružení občanů a přátel ze čtvrti na Františku. Vznikli původně za účelem poznávání se a kulturních aktivit usedlíků. Nyní se v této oblasti chystá masivní stavební činnost (projekty – dostavba Obecního dvoru, U Milosrdných a Ve Stínadlech). Následkem toho se posunuly aktivity spolku blíže činnosti Klubu Za starou Prahu. Uvedená výstavba by dle usedlíků zničila charakter čtvrti. Spolek prosí o spolupráci Klubu. Odpovídá R. Biegel, který tuto výzvu vítá, přislubuje spolupráci a podporu.

Členka se ptá na plánované úpravy Karlova náměstí.

Odpovídá Dr. Biegel – o chystané akci víme. Obáváme se zejména plánovaného odhalování základů kaple Božího těla.

Bratr Novotný jménem spolku Aachen – Praha zve na výpravu do Luxembourg k 700 letému výročí zvolení Jana Lucemburského českým králem, s bohatým památkově kulturním programem.

Usnesení valného shromáždění Klubu Za starou Prahu

Návrhová komise ústy Miloše Solaře přednáší návrh usnesení Valného shromáždění Klubu Za starou Prahu

V reakci na kritiku pražského pracoviště NPÚ vystupuje doc. J. Štulc s obhajobou řadových pracovníků tohoto pracoviště a žádá úpravu textu, která byla provedena.

Text usnesení:

Členové s vděčností vzpomínají svých předchůdců, kteří před 110 lety Klub Za starou Prahu založili, i těch, kteří se v následujících letech jeho prostřednictvím zasazovali za zachování architektonického bohatství Prahy a jeho rozvoj.

Klub Za starou Prahu děkuje vedení Národního muzea za možnost uspořádat jubilejní valné shromáždění ve slavnostním prostředí památného Pantheonu.

Valné shromáždění souhlasí s přednesenou jednatelem, pokladní a revizní zprávou. Dosavadní Domácí radě děkuje za odvedenou práci a vyslovuje jí absolutorium. Zároveň děkuje panu Jaroslavu Navrátilovi za obětavou práci v knihkupectví.

Valné shromáždění blahopřeje paní PhDr. Helze Turkové, panu Dr. Miloši Krumlovi a panu prof. Ing. arch. Milanu Pavlíkovi k udělení čestného členství.

Valné shromáždění ukládá nově zvolené Domácí radě:

- aby nadále vydávala Věstník, pořádala v Juditině věži kulturní a osvětové akce, zajišťovala chod knihkupectví, pořádala Hovory o Praze, udílela Cenu Klubu Za starou Prahu za novou stavbu v historickém prostředí, udržovala a průběžně aktualizovala internetové stránky a podnikala další akce ve prospěch šíření myšlenek, na nichž Klub vznikl a již 110 let trvá.

- aby spolupracovala s občanskými sdruženími spřízněného zaměření, odbornými institucemi a organizacemi, zejména s Národním památkovým ústavem. Za velmi žádoucí považuje rozvíjení kontaktů se zahraničím.

- aby se ve prospěch ochrany architektonického dědictví a podpory kvalitní soudobé architektonické tvorby nepoškozující památkové hodnoty obracela na příslušné orgány státní správy se stanovisky, žádostmi i s podněty k přezkoumání sporných rozhodnutí a aby svůj názor zveřejňovala prostřednictvím tiskových konferencí, tisku, internetu a všech dalších dostupných mediálních prostředků.

- aby dále sledovala přípravy nového památkového zákona a snažila se jej ovlivnit ve prospěch účinné ochrany památek.

Valné shromáždění opakuje své znepokojení nad zoufalým stavem státní památkové péče v Praze. Zodpovědnost za tento stav nese Magistrát hl. m.

Prahy, jmenovitě jeho odbor kultury památkové péče a cestovního ruchu jako příslušný výkonný orgán. Svůj podíl na opakovaných selháních však má i územní odborné pracoviště Národního památkového ústavu v hl. m. Praze. Problémem není práce jeho specialistů, ale oficiální vyjádření, která v některých případech odborně legitimizují záměry z hlediska památkové péče nepřijatelné a neobhájitelné. Za všechny ostatní valná hromada s velkým rozhořčením připomíná oficiální vyjádření Národního památkového ústavu k přestavbě malostranského paláce Harbuval-Chamaré čp. 171-III se zahradou na hotel.

Valné shromáždění vyslovuje znepokojení nad řadou konkrétních sporných případů ohrožení památek, zejména těch, které byly připomenuty v jednatele zprávy. Domácí radě v této souvislosti ukládá, aby pracovala na jejich obrácení k lepšímu. Valné shromáždění podporuje stanovisko Domácí rady k obnově Karlova mostu, a to jak v požadavku na kvalitativní přehodnocení přístupu hlavního města Prahy v jeho dvojroli stavebníka a výkonného orgánu památkové péče, tak v nesouhlasu s neadekvátními formami kritiky.

Hlasování: pro - většina, proti – nikdo, zdržel se – 2.

Předsedkyně Klubu Kateřina Bečková děkuje všem přítomným za účast a končí zasedání.

Zapsal Jan Veselý